VİETNAM'A SEVGİLER Edita Morris

edita morris

VİETNAM'A SEVGİLER

roman

VİETNAM'A SEVGİLER

Edita Morris

Anlatı dizisi : 22

EDITA MORRIS

VİETNAM'A SEVGİLER

Çeviren Ülkü Tamer

de yayınevi

Birinci Baskı : Mayıs 1970

BİRİNCİ BÖLÜM

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Durumunuz nasıl? Umarım sağlığınız gittikçe daha iyileşiyordur.

Sahi, benim yaşım yirmi dokuzdur; ben, film araçlarıyla fotoğraf malzemeleri satan bir şirkette, New York Emporium, Inc.'de çalışmaktayım. Yaptığım her şey bu kadar.

Mektubun başındaki şehir adına bir kere bakarsanız, Vietnam'a dair bir film gördükten sonra size bu mektubu niye yazdığımı anlayabilirsiniz. Çok yazık ki, bu ad bir şehir adı olmaktan da ötededir. Mektubun başında adı belirtilen şehirde yaşayanlar kadar kimse bilemez yanığın ne demek olduğunu. Neyse, bugünlük kesiyorum.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Not Shinzo benim «Hristiyan» adımdır, yani soyadım değil, adımdır. Japonya'da biz soyadımızı önce, Hristiyan adımızı da sonra yazarız. «Hristiyan» sözü sizin gibi bir Budiste komik gelebilir, ama bizim şehir bir Hristiyan şehridir. Buna rağmen başımızdan garip şeyler geçti. Bin dokuz yüz kırk beşte bütün kiliselerimiz atom

bombasıyla paramparça oldu, ama ırmağın karşı kıyısında, Yoshiwara'daki kötü ünlü evler sapasağlam kaldı; bu olay da, efendimiz Yüce İsa'nın dostları olan bizleri acıyla şaşırttı.

N. S.

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Sizi filmde neden gördüğümü dün size söylemeyi unuttum; garip bir şey bu, çünkü ben sinemaya hiç gitmem. Bizim şirketle alışveriş eden Issa adlı genç bir prodüktör beni Vietnam'da çektiği bir filmi görmeye çağırdı. Filmi gördükten sonra o kadar sarsıldım ki, Issa, otur da biraz kendine gel, dedi. Issa niye söyledi bunu? Çünkü yüzüme bakmıştı, yüzüm de filminde kullandığı napalmden yanmış bir kızın yüzüne tıpkı benziyordu. Yani, sizin yüzünüze, Bayan.

«O kızı Vietnam'da bir hastanede tanıdım,» dedi Issa, bunu duyar duymaz daha da sarsıldım, ama sonra Issa'yla ben gidip birlikte dondurma yedik.

«Hay Allah, Bayan Dan Thanh'a niye mektup yazmıyorsun? Sevinir. Havadan sudan yaz! Film çekmek için yine Vietnam'a gideceğim, mektuplarını götürürüm.»

«Ne zaman, lütfen?» diye sordum.

Cevapladı «İki haftaya kadar.»

«Kabul,» diye cevap verdim; bu sözü sinemalarda duymuştum. Konuşmaları sona erdirmek için kullanılır.

Neyse, eğer çektiğim tabiat fotoğraflarını satabilmeyi başarırsam, kötü İngilizcemi ilerletmek için daha iyi bir İngilizce-Japonca sözlük alacağım. Şimdilik elim-

de bir iş mektupları kitabı var, onu da eski kitaplar satan bir kitapçıdan almıştım, o kadar iyi değil. Bayan, sizin de yer aldığınız filmi gördüm göreli, ülkenizden gelen haberlerle yakından ilgileniyorum. (Bu da pek alışık olmadığım bir şey, çünkü her şeyin **dışındayım**.) Söz gelişi, Tembel Köpek bombası hakkında birşeyler öğrendim, ürperdim.

En iyi dileklerimi
sunarım,
Nishina Shinzo

Not : Sağ yanınızda hiç deri kaldı mı? Atom bombasından sonra benim sol yanımda hiç deri kalmamıştı. Ağaç kabuksuz olmaz!

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Haberleşmemizin tazelenmesi beni çok sevindirmektedir. Sizin hakkınızda da, Vietnam hakkında da bugün dünden daha çok şey biliyorum. Niçin, onu da açıklamak isterim; aksayan dilimle açıklayabildiğim kadar tabii.

Issa-san geldi. Komik bir müşteri. Komik bir müşteri derken, hem müşterimiz olduğunu, hem de görünüşünün komik olduğunu söylemek istiyorum. Gözleri parlıyor; saçları da Japon bebeklerinin saçları gibi kısadır.

Yazıhanemizdeki çocuk, «Sizi görmek istiyorlar,» dedi. Şaşırmıştı. Çünkü kimse gelmez beni görmeye.

Yazıhanemizde çalışmakta olan çocuğa, «Öyle mi, kim geldi?» diye sordum; sağ gözümün ucuyla ona baktım, çünkü kişisel sebepler yüzünden sol yanım duvara dönüktür hep.

Sahi, kim olabilirdi? Kimseyi tanımıyordum. (Bin dokuz yüz kırk beş yılının dokuz Ağustos günü burada bulunmak gibi bir talihsizliğe sahip olduğumuzdan, herkes kendilerine kötü şans getireceğimizi sanmaktadır. Bu yüzden de bizden kaçarlar.) Evet, ev sahibem olan kadını tanıyordum. Acaba o muydu?

Adı geçen çocuk, «Saçı bebekler gibi kısa kesil-

miş, uzun boylu bir adam, Nishina-san,» diye cevap verdi.

Issa'yla ben de, müşterisi olduğum çok karanlık dükkâna gidip dondurma yedik, kendisine «Issa» dememi istedi, Issa halkın arasında yaşamış olan ve arkadaşımın örnek aldığı büyük bir Japon şairinin adıdır. Loş dondurmacıya gittiğimiz iyi oldu, çünkü Issa, yanmış sucuk dilimlerine benzeyen sıra sıra insanları göstererek, «Gazeteyi gördün mü?» diye sordu.

Ekleyerek, «Dan'ın sağ yanı da napalmden böyle yanmış,» dedi. «Binlerce insanı Vietnam'da sakat bıraktılar böyle. Onlar bıraktı. Onlar derken Amerikan halkını değil, Amerikan hükûmetini söylemek istiyorum.» Sonra da mırıldandı «Dondurmanı bitirmen şart değil. Tuvalet orada. Koş! Koş da kus!»

Neyse, yazıhaneye dönmedim, ama benim gibi insanların bu çeşit davranışlarına alışıklar, zaten bizi bu yüzden işe almak istemiyorlar. Hele içinde kin tohumları taşıyan şefim bunu açıkça belirtmektedir. Bu yakışıklı adam benden tiksinmektedir. Mektubumu bitirirken en sıcak duygularımı sunarım.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Not : Ay yusyuvarlak oldu. Ona bakın. Acılarınızı dindirir.

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Gittikçe nasıl oluyorsunuz? İyi mi, kötü mü, yanıkların iyileşip iyileşmeyeceği belli olmaz, ama lütfen dayanınız. En korkulacak şey delirmektir, deliler gibi bağırdığınızı farkettiğiniz anda susunuz!

«Merhaba!»

Bu sözü, önceden haber vermeden dün gece gelen Issa söyledi, ben de karanlık odama sığındım. Kaçmamın sebebi neydi? Yalnız değildi. Yanında, boyalı saçları yüzüne dökülmüş, iri yarı bir kız vardı, titredim, ama çekik gözlerini görünce rahatladım. Yüzde yüz Amerikalı sanmıştım! (Yarı Amerikalıymış.) Ama odamdaki aile mihrabında duran resimlerdeki insanların kimler olduğunu hiç çekinmeden soruşuna bakılırsa, bütün bütüne Amerikalı gibiydi.

O güzel çiftin önünde eğilerek, «Saygıdeğer babamla saygıdeğer annem,» diye karşılık verdim.

Babamla annemin yanındaki resmi göstererek, «Ya şu sevimli çocuk? O kim?» diye sordu. «Sahi, **sensin!**» diye bağırdı. «Ama sen... sen ölmedin, öyle değil mi? Resmini neden aile mihrabına koydun öyleyse?» «Sus, lütfen,» dedi Issa: biz, atom bombası hayaletlerinin çoğunun, kendimizi ölü saydığımızı, onun için de resmi-

mizi aile mihrabına koyduğumuzu biliyordu.

Kız arkadaşının gözleri eridi, sular fışkırdı. Birinin bana acımasına dayanamam, karanlık odama koştum.

Issa, «Savaşı kötüleyen bir toplantı düzenledik, seni oraya götürmeye geldim. Geliyor musun, ahbap?» diye sordu. Bu «ahbap» sözünü de New York şehrinin içindeki bir köyde öğrenmiş. Ama ben başımı iki yana salladım. Barış toplantılarının ne faydası var? Üstelik bir hayalet olarak ben kendimi hayatın dışında tutuyorum hep.

Issa'ya, «Akıllı biri bu adam,» dedi mini etek giymiş mademoiselle. (Adı Mlle Michiko Dupont'dur. Louisiana'da doğmuş bir Fransız-Amerikalı-Japon'dur; bu, Japonya'ya ilk gelişidir. Yukarıda sözü geçen köyde oturmaktadır, orada herkes onu mademoiselle diye çağırmaktadır — Mlle yazılır.) «Vietnam savaşına karşı çıkan herkes, New York Photo Emporium gibi bir Amerikan şirketinde işinden atılır,» dedi.

«Ne çıkar atılırsa? Ben atıldım işte,» dedi Issa.

«Evet, biz de bu yüzden evlenemiyoruz zaten,» diye şaka etti iri yapılı Mlle, uzun saçlarını da eindeki mumla karıştırdı. Ama, banyo etmekte olduğum negatiflere bakmakta olan Issa yemyeşil kesilmişti.

«Sayonara!» dedi, Mlle'i çekerek çıktı gitti. Ah, banyodaki resimlerin neler olduğunu size söylemeye cesaret edemem, Bayan. «Sayonara.»

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Az uyuduğunuz anlaşılıyor, ama bütün gece hareket etmemeye çalışınız. Yanan insanlar hareket etmek isterler, ama bu da önemli sinir hastalıklarına yol açar; biz, mektubun başında adı geçen şehirde oturanlar, bunu çok iyi bilmekteyiz.

Bu sabah, ev sahibemin mutfağına üç küçük fare girdi, ama ev sahibem miyop olduğu için (ben de bu yüzden onun yanında oturmaktayım) onları kovalamadı. Ben de yanımda taşıdığım ufak fotoğraf makinesiyle onların resimlerini çektim. Çünkü sizin aç ülkenizin yiyecek arayan küçük, açlık çeken insanlarına benziyorlardı, bugünlerde durmadan onları düşünmekteyim.

Hayvanları çok severim. İnsanın arkasından gülmezler. Aynı sebepten ötürü, ağaçları da severim; bu sabah, hazırlamakta olduğum tabiat albümüne ekleyeyim diye, ev sahibemin bahçesindeki küçük kiraz ağacının resmini çektim. Patronum, adı geçen albümün bana bir Onur Madalyası kazandırabileceğini belirtmektedir. Bir ölünün umutlanması olmayacak şey ama ben de bunu umut etmekteyim.

Geceleyin rüyamda, kiraz ağacıyla evlendiğimi gördüm. Biliyorsunuz, ilk olarak bu yıl çiçek açmaktadır.

Başımı incecik dallarının kollarına koymuşum, ayışığında öyle mutluyduk ki. Bayan, biz yanmış insanlar sevgiye öyle susamışız ki, bizi bir seven olsa yiyeceği bile unuturuz.

Ama sonradan, gündüz olunca, bütün neşem kaçtı. Ben hiç gazete okumam, çünkü biz Nagasaki'dekiler bin dokuz yüz kırk beşte bizi nasıl kötü bir sessizliğe mahkûm ettiklerini bilmekteyiz. (İşgal Kuvvetleri sansür koymuş, atom bombasının doğurduğu felâketlerin sözle olsun yazıyla olsun anlatılmasını yasaklamıştı : bizim birer «ölüm laboratuarı» olduğumuzu insanların bilmesini istemiyorlardı.) Bu savaşta tutumları başkadır. Her şeyi kabul ediyorlar, hattâ böbürleniyorlar; bu sabah bir gazetecinin yanından geçerken kocaman başlıklar gördüm «Vietnam'da tabiat kıyımı şiddetleniyor. Binlerce dönüm arazide ağaçlar kurutuldu.» Ah, doğru olamaz bu! diye düşündüm. Böyle bir şey yalnız uğursuz iblislerin aklına gelebilir. Ama sonra hatırladım ki, insanoğlu zaten uğursuz bir iblis olmuştur, kendimi iyi hissetmediğim için şefimden izin isteyip işten erken ayrıldım. Eve döner dönmez sırtımı kiraz ağacına dayadım, onu yukarıda sözü geçen iblislere karşı korumak için yemin ettim. Bayan, kalemi tutamadığım için mektubuma devam edemeyeceğim. Bazen devam edemeyeceğimi hissediyorum. Evet, bazen devam edemeyeceğimi hissediyorum. Neyse ki, umutsuzluğum artarsa yutabileceğim bir hap var. Cebimin astarında saklıyorum onu. Oraya diktim. Ona Hapım diyorum.

Derin saygılarımın
kabulü dileğiyle,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Nasılsınız? Öğrendiğime göre, İngilizce yazılan mektupların böyle başlatılması doğrudur. Daha önceki kusurlarım için lütfen beni bağışlayın. Neyse, Mlle geldi. Karanlık odama koştum, ama Mlle koşa koşa arkamdan geldi. Çektiğim kiraz ağacı fotoğraflarının önünde iri ellerini hayranlıkla kavuşturdu. Bir gün bizim ağaçlarımızı da kurutmaya karar verirlerse bu fotoğraflar kalacak, kahverengi bir leke haline gelmeden önce dünyamızın nasıl bir yer olduğunu gösterecek.

Mlle, «Sen o küçük ağaca tutkunsun!» diye bağırdı. Sonra garip bir şey söyledi «Demek kiraz ağaçları böyle. Bilmiyordum.» Hemen ekledi «Ayrıntıları yakalayan bir gözün var, sen bir dâhîsin.» Ah, keyifle kızardım.

Sözlerini hiç tartmadan söyleyen, saçları yüzüne düşen bu yabancı beatnik'e bir şey diyemedim.

«Issa nasıl?» diye sordum.

«Her kapının ipini çekiyor.»

«Lütfen?» diye sordum.

«Vietnam'a dönebilmek için para bulmaya çalışıyor. Sen de Issa kadar nefret ediyor musun savaştan?»

Savaştan nefret etmek!

Savaşın acılarını duymamış bir yabancıyla konuşamazdım bu felâketi, onun için sol yanımı duvara döndüm, cevap vermedim. Gençken, bazen aylarca konuşmazdım! Şimdi sık sık haftalarca konuşmuyorum. Ama sessizlik tedirgin edici olmaya başlıyordu.

«Issa...» diye yeniden söze başladım, çünkü tek ortak konumuz Issa'ydı. Mlle, yaklaşarak, «Keşke Issa da sana benzeseydi,» diye mırıldandı. «Bir hayalet gibi usulca konuşuyor, usulca hareket ediyorsun, kimsenin gözüne çarpmamak ister gibi. Hoşuma gidiyor bu. Issa iki gün sonra gidiyor. Seninle buluşuruz.»

İki gün! Büyük bir heyecana kapıldım. Bayan, çocukluğumu daha hiç anlatmadım size, iki gün sonra da, kendime dair bu önemli bilgileri yazmadığım mektupları alıp Vietnam'a gidecek Issa. Daha O Gün'ü bile anlatmadım size! Mlle gitsin de size O Gün'ü yazayım istiyordum, onun için kalmasını rica ettim. Japon okullarında, kabalık etmememiz için bize görgü ve incelik öğretirler. Kabalıktan tiksindiğim kadar zehirden bile tiksinmem.

«Kalınız, Mlle.»

Bu ince bayan, «Hayır, yapacak işlerim var,» diye yalan söyledi, kalmasını istemediğimi anlamıştı. (Ön dişleri hafifçe ayrık iyi yürekli olduğunun belirtisi.) Kocaman Batılı ayaklarını yere vura vura, bambu duvarlarımı sarsarak gitti. Şimdi yazı sehpamın başında diz çökmüş oturmaktayım, ama mektubuma başlamadan önce gözlerimi kapayıp canlı bir çocuk olduğum günleri düşünmeliyim.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Evet, O Gün, önünde — yani Anne-Babamın önünde — zıplaya zıplaya kiliseye gidiyordum. Sekiz yaşında bir çocuk olarak, Yüce İsa'yı çok sevmekteydim, elimde de o iyi insana verilmek üzere bir çiçek vardı.

Neşeli bir çocuk muydum? Ah, evet! Bayan, bütün çocukluğum boyunca durmadan gülmekteydim, yanaklarımda da küçücük birer gamze vardı, gülüş-gamzesi. Bir tek kişi olduklarını sandığım Anne-Babam, ben tek ayak üstünde zıplaya zıplaya ağaçlıklı sokağımızdan yürürken, gülümsüyordu.

«Şaklaban çocuk, bırak maskaralığı. Kiliseye gidiyoruz, küçük maskara!»

Ben zıplamaya devam ettim. İşte kilisemiz görünüyordu. Önundeki avluda, okul arkadaşlarımdan beşi halka olup çömelmişler, Fasulye Oyunu oynuyorlardı, onlara seslendim, «Merhaba Yoshi! Merhaba Eiichi! Merhaba Koichiro, Yuki, Hanno. Kiliseden çıkınca ben de geleceğim.» dedim, çiçeğimi sallayarak selâm verdim. Bir kere daha zıpladım, kiliseden çıkınca onlarla oynayacağımı düşünerek sevinmiştim, kiliseyi de seviyordum, Anne-Babamı da sevmekteydim. Ama tam o sırada bana bir şey çarptı.

(Özür dilerim, çünkü mektubun burasında birkaç saat durmak zorunda kaldım, onun için yazım değişti, yeni bir tükenmez kalemle yazıyorum.)

Evet, orada sokakta yatıyordum. Bana neyin çarptığını bilmiyordum. «Bana ne çarptı, Anne-Baba?» diye bağırdım, onlara bakmak için başımı uzattım, ama orada yoklardı. Orada yoklardı işte, orada yoklardı işte, orada yoklardı işte...

Fasulye Oyunu oynamak üzere halka olmuş beş arkadaşımdan birine bağırdım: «Yoshi, annemle babam nereye gittiler?» Beş arkadaşım hâlâ halka olmuş oturuyorlardı, ama göğe bakıyorlardı, ne kıpırdadılar ne de bana cevap verdiler. Kalakalmışlardı. Sonradan öğrendiğime göre, atom bombasının ışığından hepsi kör olmuştu. Hiçbirinin gözü bir daha açılmadı, bu da şu sonuçları doğurdu Yoshi, yaptığı hırsızlıklar yüzünden hapishane kuşu oldu. Hanno da ayyaştır. Umutsuzluk, şehrimizdeki yüzlerce insanı suçlu yapmıştır.

Sol yanımda bir acı başladı. Bağırmaya başladım. Anne-Babam bir anda toz haline gelip yok olduğu için mi bağırıyordum, yoksa sol yanım çiğ et haline geldiği için mi, bilmiyorum. Ansızın açlık duydum. Yüce İsa'nın çiçeğini yedim. Sonra, bir Anne-Babama bir Yoshi'ye seslenerek yine bağırmaya başladım. Sonra da bağırdım, bağırdım. İşte O Gün böyleydi.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

İşler nasıl? Yanıklarınız için size antihistaminik ilâçlar göndermek isterdim, ama paketlerin yerlerine varmadıklarını söylüyorlar. Evet, bin dokuz yüz kırk beşte bizim de ilâcımız yoktu. O zaman da, şimdiki gibi, kimse aldırmazdı.

Issa birkaç gün sonra gidiyor. Keşke ben bir kelebek olsaydım da, onun sırtına binip Vietnam'a, sizin yanınıza gidebilseydim! «Dilekler at olsaydı dilenciler yürümezdi.» İngilizceden alınmış bu söz benim Japon kulaklarıma garip gelmektedir, ama zararı yok.

«Nishina-san'ı görmek isteyen biri var!» Alaycı bakışlardan kurtulmak için, masamı yazıhanenin en karanlık köşesine koymuştum; bu yüzden yazıhanemizdeki çocuğun her zamanki gibi yanıklarımı süzmekte olduğunu farketmemiştim. «Kısa saçlı bir adam mı?» diye sordum. Yazıhanemizdeki çocuk, Y (adını yazmak içimden gelmiyor, çünkü Fasulye Oyunu'ndaki en sevdiğim arkadaşımın adıydı), «Uzun saçlı bir kadın,» diye cevap verdi. Ben gülünce, bizim yazıhanemizdeki çocuk az kalsın bayılacaktı. Güldüğümü daha önce hiç görmemişti. «Buraya alayım mı?» diye sordu, ama bu

törene gerek kalmadı.

«Fotoğraf makinemi getirdim. Hadi, çıkalım Shinzo! Sana yeni moda fotoğrafçılık göstereyim,» diye bağırdı Mlle, sesinin olanca gücüyle, Batılılar gibi. Odamdaki iş arkadaşlarım ona hayranlıkla baktılar. Beni hor görmekteydiler, kalktım. «Şehre inip nesnelerin fotoğrafını çekelim,» diye buyurdu Mlle, ama ben «Olmaz!» diyerek karşı koydum, insanlardan kaçayım diye gittiğim tenha sokaklara götürdüm onu. Yürürken bile başımı sola çevirmekteyim, bu yüzden boynumdaki kaslar öyle kaldı, iyileşmiyor, üstelik görünüşümü daha da garipleştiriyor. Neyse ki, Mlle sokaklarımı beğendi, bir sevinç çığlığı attı. Çünkü kumlarda, sıkılmış bir limon duruyordu, yanında yarısına kadar kuma gömülmüş boş bir sake şişesi vardı! Bir tomar tuvalet kâğıdı çıkarıp sözü geçen tomarı yerdeki bu «nesne»lerin yanına atıp resimlerini çekti.

«Gördün mü?» diye sordu. Onu küçümsedim; omuzlarımı silkerek, «Saçma! Pop sanatı!» dedim.

İri yapılı Mlle, «Hiç de saçma değildir pop. Pop sanatı hâlâ geçerli,» diye bağırdı; ben de o sırada küçücük bir kuşun resmini çektim. (Yazık, gazetelerin bugünkü başlıklarında sizin yanmış ülkenizde hayvanların hızla tükenmekte oldukları yazılıdır. Binlerce manda öldürülüyor, fil yavruları ile gümüş renkli maymunlar hep tükeniyor. Resmini çektiğim bu kuşa benzeyen küçük kuşlar, cıvıldaşan kuşlar da, diye acı acı düşündüm.)

Pop fotoğrafçı, «Allahaşkına, ne oldu sana?» diye sordu, ama insanların kötü bakışlarından kaçmak için taktığım koyu renk gözlükler yüzünden gözlerimdeki yaşların farkına varmadı. İnsanlar öldürülmeseler bile, hayvanların, tabiatın bile yok edilmesi, insanın başını

utançla yere eğdiriyor. Lütfen, Bayan Dan Thanh, Vietnam'a sevgilerimi iletin!

Derin saygılarımla,
Size göz yaşlarını gönderen
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Bu gece nasılsınız? Kafanız, yüreğiniz? Yazıhaneye giderken, gazetecinin önünden geçmemek için başka bir yola saptım. Bu sabahki başlıklarda, «Bugüne kadar Vietnamlı yüz binlerce çocuk napalmden öldü,» yazıyordu; ben de, onun için, işe giderken uzun yola saptım. (Bana hatırlatılsın istemiyorum, hatırlatılmadan da yeteri kadar hatırlıyorum zaten.) Neyse ki, çıkarılacak birçok fatura vardı; iş saatlerinde o kadar çok çalıştım ki, düşünmeye fırsat bulamadım.

Şimdi gece yarısı. Bayan, geceleri gürültülü bir fabrika gibi oluyor beynim, makinelerini kontrol edemediğim bir fabrika gibi. Her yanımda rüyalar uçuşuyor. Bugünkü başlıklar yüzünden, çocukluğuma dair kâbuslar yaşadım. Bir keloid kurbanı, arasına korkunç yüzünü saklayabileceği bir annenin yumuşak göğüslerine sahipse, duygusal bakımdan yaşayabilir. Annem paramparça olmuştu; onun için, ben yaşayamadım; bu yüzden de, aile mihrabına, annemle babamın resimlerinin yanına kendi resmimi de koydum. Çünkü ben de O Gün ölmüştüm. Evet, duygusal bakımdan ölüyüm, bunu daha önce kimseye açıklamadım. Ama siz de bir savaş kurbanısınız, napalmden yanmışsınız.

Yukarıda belirtildiği gibi, çocukluk günlerimi, özellikle okuldaki günlerimi hatırladım. Gri hastanelerde geçen uzun günlerden sonra okula gönderildim; ama derslerden o kadar geri kalmıştım ki, beni küçücük çocuklarla aynı sınıfa koydular, bu da insanı küçültücü bir şeydi. O küçükler bana acı çektirdiler mi? Evet! Bu yüzden, mektup kâğıdına alnımdan ter damlaları damlıyor, lütfen beni bağışlayınız.

İlkokulda, sınıf arkadaşım Hoko (geleceğin bir generali, belki de politikacısı?) beni korkuyla bağırtıp sıranın altına saklandırmak için kulak paralayıcı, atom bombası sesine benzer sesler çıkarıyordu. Bu da, sınıftaki herkesi kahkahalarla güldürüyordu. Beni bir başka okula verdiler, çünkü bu dünyanın Hoko'larının başkalarına acı çektirmesine engel olunamıyor; sadece kurbanlarının yerleri değiştirilebiliyor.

Ah, evet, bir ucubenin çocukluk günleri çok kötü geçiyor; aklıma bir şey geldi. Büyük halk yığınlarını stratejik köylerde topladıklarına göre, acaba herkesten kaçan napalm kurbanlarını da böyle köylerde toplayamazlar mı? Hayır, insanoğlunun yarattığı Vietnamlı ucubeleri düşünmek bile korkunç. Bunu düşünmeyi bırakmalıyım, yoksa düşünmemek elimden gelmeyecek. Kendimi tutamayacağım.

Tatlı Bayan, çıkıp kiraz ağacıma sığınayım; o da bir çocuk. Ay ışığında o kadar ince duruyor ki. Kollarımı incecik gövdesine dolayayım istiyor. Ah, o istenmeyen kollarımı, isteyen birinin gövdesine dolayabilsem.

Saygılarımı sunarım,
Köleniz Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Ne yapıyorsunuz? Lütfen biraz katı yemek yiyiniz, bulabilirseniz. Lütfen! Ağzımın yanıklığı yüzünden, ben yıllarca sıvı yiyecek yedim. Sonuç? Kurşun kalem gibi incecik kaldım. Durmadan açıla açıla kısalmış bir kalem gibi.

Şafak sökerken gök gürültüsüne benzeyen bir ses duyunca kulaklarımı ellerimle tıkayıp şiltemden fırladım. Ses benim en büyük düşmanımdır. Sizin de öyle mi? Ama motosikletiyle gelen Issa'ymış.

«Dan'ın mektuplarını ver bana, ahbap. Hava alanına gidiyorum. Onu mutlaka göreceğim, mektuplarını veririm, yanıkları için de antihistaminik ilâçlar götürüyorum.»

Ah, ne güzel haber! Artık iyileşeceksiniz, Bayan, dayanırsanız iyileşeceksiniz. Neyse, Issa motosikletinden indi, onu tam kiraz ağacıma dayayacaktı ki, «Hayır!» diye bağırdım, bana o keskin bakışlarından birini fırlattı. Başka yana baktım. Sözü geçen ağacı ne kadar sevdiğimi anlamış olacak! Neyse, güneş doğdu. Ağacımdaki kiraz tomurcuklarını bir kızın yanakları gibi pespembe yaptı, Issa'nın asık suratı dalgınlaştı. Sonra dalmanın sırası olmadığını anlayarak kararlı kararlı uzak-

lara baktı. Getirmiş olduğum mektupları siyah deri ceketinin cebine tıkıştırdı, motosikletine bindi.

«Kalamam! Ahbap, geçen gün bana değerli bir fikir verdin. Geçen gün karanlık odanda banyo ettiğin filmi gördüm,» dedi Issa, yüzümün sağ yanı kızardı. (Sol yanı kızaramıyor. İğne bile batırsam, balıkçıdan alınmış bir balık gibi duygusuzdur.) «Söylediğim gibi,» diye bağırdı Issa, «kendi keloid yanıklarının o renkli fotoğraflarını görünce, Vietnam'a bu gidişimde yanmış insanların filmlerini çekmeye karar verdim. Göreceksin, onlar Asya imparatorluklarında buyrukları altına girmeyen herkese karşı napalm kullanmaya kalkacaklar. Onun için, sen de ben de yanık resimleri çekmeliyiz, çektiğimiz resimleri de Asya'nın (ve başka ülkelerin) suçsuz insanlarına göstererek neyle karşı karşıya olduklarını anlatmalıyız,» diye bağırdı Issa, ekledi «Ahbap, ben burada yokken keloid kurbanlarının fotoğraflarını çek. Düzinelerle fotoğraf çek! Çabuk ol!»

Ateşli ateşli, «Ben çekmem!» diye bağırdım.

Ah, Bayan, şimdiye kadar hiçbir şeye karışmadım, bundan sonra da karışmayacağım. Ben ölüyüm. Sadece mihtapta, yok olmuş annemle babamın fotoğrafları yanında duran o sekiz yaşındaki çocuğun resminde yaşıyorum. Ama bunu Issa'ya söyleyemedim. İşine çok bağlı. Issa üstelemedi. Bu alışılmadık insan bana tiksintiyle bile bakmadı, sadece hayal kırıklığına uğradı. «Sayonara!» diye bağırdı, motosikletiyle hava alanına gitti.

Eve koştum. Karanlık odamın duvarlarını süsleyen yeni bastığım sanat fotoğraflarına baktım, Issa'nın söylediğine bir kere daha, «Olmaz!» dedim. Sonra da en son fotoğrafım «Dalgalar»ı bastım, banyoda dalgaların kıpırdayışına baktım. Biraz içimi rahatlattılar. Sabahın

erken saatleriydi daha, onun için yatağıma girdim. Bütün istediğim şey uykudur : ölüm uykusu. (Sahi, size Hapım'ın sözünü etmiştim, değil mi? Sözü geçen hapı kullanmayı düşünmediğim bir tek gün bile yok.)

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Şu anda dostum Issa'nın hastanede, yatağınızın yanında oturup sizinle konuşmakta olduğunu düşünmek komik bir şey. (Biliyorum, «hastane» kırık dökük bir baraka, «yatak» da yere serilmiş bir şiltedir. Çok özür dilerim!) Issa'nın son ziyaretinde çektiği fotoğrafınızda sol yanınız güzeldi. Vietnamlı insanlar incecik, küçük ağaçlara benziyorlar. Evet, belki sağ yanınız da güzelleşmektedir. Yani demek istiyorum ki, napalm yanıkları keloid yanıklarından daha derin izler bırakabilir; keloid yanıklarının ömür boyunca silinmeyeceği, insanı sakat bırakacağı önceden biliniyordu.

Evet, Mlle ile bir çeşit garip arkadaşlık kurduk. Bu da, iş arkadaşlarımın bana karşı davranışlarını değiştirdi. Şefimiz Iwara-san, benden onun adresini istedi, ben de adresi verince, dokunaklı sözlerle bana acı çektirmeyi bıraktı. Ağzımın hâlâ aşırı duyarlığı yüzünden içemediğim bir puro bile sundu bana. (Bu Iwara, okul günlerimin bana acı çektiren Hoko'sunun yerini almıştır. Lütfen bakınız daha önceki mektuplarım.) İş arkadaşlarımın hepsi, Mlle'in «bitirim» olduğunu söylüyorlar — bu deyim, New York'daki o köyde oturanlar tarafından kullanılan saçma bir deyimdir — çünkü Mlle

saçlarını hiç taramıyormuş. Uzun, çıplak bacakları da, mini eteği de «bitirim»miş. Bana kalırsa, Mlle pasaklının biri, ama iyi bir insan.

İkimiz de fotoğrafçılıkla ilgilendiğimiz için, Issa da Vietnam'a gittiği için, birlikte fotoğraf çekiyoruz. Ben, hazırladığım albüme sanat fotoğrafları çekiyorum — patronum bu albümü satabileceğini ummaktadır — Mlle de pop fotoğrafları çekiyor; yani, yanından hiç ayırmadığı tuvalet kâğıdının önünde çürümüş sardalya fotoğrafları gibi. Geçen akşam güzel, küçük bir tepenin fotoğrafını çektim; Mlle, fotoğrafı bir kadının göğsüne benzetti. New York'un ortasında bulunan, sık sık sözünü ettiğim köyde oturanlar hep göğüslerle ve kalçalarla ilgilenmektedirler, onlara «hippi» denmektedir. Issa'nın arkadaşı bu köyde yıllarca yaşamıştır, kendisine Mlle adı da orada verilmiştir. Şimdi ansızın kolunu boynuma doladı, sanki biri boynuma kocaman bacağını atmış gibi oldum.

«Bu böyle mi sürüp gidecek, Shinzo?» diye sordu.

«Lütfen?» diye sordum.

«Issa gibi salaklar canımı sıkıyor. Kendini işine adamış. Sen ise bir sanatçısın. Allahaşkına, ne dersin?»

Ne mi derim? Nasıl ne derim? Anlamadım, ama geleneksel Japon inceliğimizle ona teşekkür ettim.

«Arkadaşlığınız bana onur vermektedir, Mlle Michiko Dupont. Buna lâyık olmaya çalışacağım.»

Kolunu omuzumdan çekerek ve birdenbire öfkeli görünerek, «Benim demek istediğim bu değil,» diye bağırdı Mlle. Besbelli onu kırmıştım. Doğrusunu isterseniz, bu iri yarı Batılı insan, kadın olarak ilgimi çekmiyordu; çünkü bütün Japonlar gibi, ben de ince, narin, saçları kiraz ağacının koyu yapraklarına benzeyen yara-

tıkları severim. Gözleri kızgın kızgın bakan Mlle, «Yarın seni aramayacağım, Shinzo,» diye devam etti. «Nara'ya gidip bazı tapınakların başaşağı resimlerini çekeceğim. Hoşça kal!» dedi, durmadan ayaklarından çıkan eski püskü sandallarını yere vurarak gitti.

Eve kaçtım ve yemekte soğuk çiğ balık yedim. Bayan, kişisel ilişkilerim kötüdür. Daha önce hiç olmadı.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Şubat —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Evet, Mlle ile dünkü talihsiz serüvenim, geçmiş bir günü getirdi aklıma; bunu hiç kimseye anlatmam sanıyordum. Şimdi size neden anlatmaktayım? Çünkü Issa tarafından getirilmiş ilâçları yılmadan almaya devam ederseniz yanıklarınızı iyileştirip başkaları gibi olacağınıza inanmaktayım. Tıpkı Japonya'da yaptıkları gibi, Vietnam'da da ucube yaratıyorlar — ellerinde olmadan değil, isteyerek. Düşünün bunu! Ve, Bayan, lütfen benim gibi olmayın.

Bir bahar günüydü — on yıl önce — Japonya'da bahar, insanın kanını kaynatır. Benim kanımı da, hayatımı kazanmak için gereçlerini temizlediğim Profesör Nichiwara'nın laboratuarında asistanlık yapan Tokie Yamashita kaynatıyordu. Şunu açıklamak isterim ki, Tokie de atom bombasından kurtulanlardan biriydi. O da, Mlle gibi, bana dostça davranıyordu, kış aylarımı neşelendirmişti. O yıl bahar hiç gelmeseydi keşke!

Transistörlü radyomu çalarak, laboratuarda, Tokie-san'a, «Biraz müzik dinlemek ister misiniz?» diye sordum. «Siz benim erik tomurcuğumsunuz.»

Şimdi bu kız tertemiz bir erik çiçeği değildi. Kollarında bazı küçük radyasyon lekeleri vardı, bu yüzden

bana iyi davrandığını sanıyordum. (Zaman zaman, başka duygular da beslediğini ummaktaydım!) Neyse, müziğe kulak verdik, gülümsedi, «La-la-la,» diye mırıldandı, ben de kolumu omuzuna doladım. Daha önce hiç dokunmamıştım ona. Bunun üzerine yüksek sesle bağırdı. Beyaz önlüklü profesörümüz içeri girdi, durumu gördü.

Çılgın gibi, «Utanmıyor musun, Nishina?» diye bağırdı. Bana yaşlı, damarlı elini bile salladı. (Sonradan öğrendim ki, o yaşlı, iğrenç adamın Tokie ile «ilişki»si varmış.) Profesör, «Senin gibi insanlıktan çıkmış birinin aşkı düşünmesi çok — çok gülünç bir şey,» diye homurdandı. Ben de onu öldürmeye karar verdim.

Zehirleri nerede sakladığını bilmekteydim, **kuko'**-suna, güç kazanmak için bazı otları kaynatarak yaptığı çaya, bir hap atmaya karar verdim. «Defol!» diye gürledi. Defoldum! Ama Hap'ı çaldıktan sonra.

O akşam, on sekiz yaşımın baharla kaynayan kanını umutsuzlukla aşkın acıları kapladı. Ay doğdu. Ben de kötü evlerden birine gidip Madame'a ücreti verdim.

«Lütfen yukarı çıkın.» Gülümsedi.

Eğilerek, «Ah, teşekkür ederim, Madame,» dedim.

Ama, Bayan, o gün ikinci kere şiddetle terslendim. Gönderdiği genç kız, ben açık **shoji**'den girer girmez bir çığlık attı. **«Defol!»** diye haykırdı; bir atom bombası canavarıyla sevişmektense çok muhtaç olduğu parayı geri vermeye razıydı. İşte o anda Hap'ı **kendim** kullanmaya karar verdim. Bir kasırga gibi odama döndüm, saman şilteme attım kendimi, hapı ağzıma götürdüm...

Ama sürgülü açık kapımdan bir pervane girdi içeri. Aslında Güzellik'in kendisiydi! Altın antenleri vardı pervanenin. Sevimli, kara gözlerinin arasında birazcık

altın tüyleri vardı! Anladım ki, benim çirkin, iğrenç dünyamın dışında güzel bir dünya durmaktadır. Hapı tutan elim yere düştü. (Güzelliğe hayranlığı, bir çimen yaprağının karşısında bana diz çöktüren hayranlığı, o anda duymaya başladım.)

Mektubumun başındaki sözü bir kere daha tekrarlıyorum, bir daha yalvarıyorum benim gibi olmayın! Biliyorsunuz, biz gençler aşksız yaşayamayız. Ama canavarlar yaşamalıdır; kimse «atom savaşının sırıtkan çehresini», «napalm savaşının sırıtkan çehresini» görmek istemiyor. Kabul etmeliyim ki, bu çok iğrenç bir şeydir. İnsanları tedirgin etmekte, belki de suçlu kılmaktadır. Özellikle, yukarıda sözü geçen zulümleri işlemeye zorlanan havacıları. («Zorlanan» kelimesi önemlidir. Havacılardan, askerlerden teker teker, birey olarak nefret etmiyorum, hükûmetlerinden nefret ediyorum.) Boşuna değil, sözü geçen hükûmet, Vietnam'ın insanlıktan çıkmış kurbanlarına vize vermiyor. Onlara yaptıklarının dış dünya tarafından görülmesini istemiyorlar — onlara, yeryüzünün en suçsuz yaratıklarına, küçücük çocuklarına, delikanlılarına, genç kızlarına.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Mart —

Sayın Bayan Dan Thanh,

Bugün Mart ayıyla birlikte Issa'dan bir telgraf geldi. Artık yakında sizden haber alabileceğim, çünkü Hong Kong'dan çektiği telgraf şöyleydi Cuma'ya geliyorum istediğim keloid fotoğraflarını hemen tamamla Issa.

Yazık, arkadaşlarımın ikisini de hayal kırıklığına uğratıyorum. Tek arkadaşlarımı! Issa'nın «istediği» fotoğrafları çekmedim bile; çünkü ölü olduğum için, hiçbir şeye karışmak istemiyordum. İyi yürekli Mlle'e gelince, ona teşekkürlerimi sadece Japonlar gibi eğilerek değil, daha açık belirtmem gerekirdi. Arkadaşlığından hoşlanıyorum, o Nara'dayken kendi kendimi gülümserken yakaladım (benim için olağanüstü bir şey).

Bugün yazıhaneye gidince, Iwara-san, «Ha! Aşkın suya mı düştü?» diye benimle alay etti. «Güzel kızın seni bıraktı mı? Nara'da kalıyor, değil mi?»

«Nereden biliyorsunuz?»

«Küçük bir kuş söyledi — doğrusunu istersen, otelindeki telefoncu söyledi.» Yakışıklı adam, keloid yanıklarıma bakarak, «Senin sarışın, iyilikseverlikten bıktı galiba,» diye devam etti.

Bayan, insanın zayıf yanlarına bakmadan edemiyorlar. Bunu farkında olmadan yaptıklarını sanıyorlar. Bana

kalırsa, isteyerek, sadistçe yapıyorlar (biz, yukarıda adı geçen şehirde oturanlar bunu bilmekteyiz!); aşağılanmıştım, yanaklarımdan göz yaşları süzüldü, faturaları masama bıraktım.

«Nara, ne berbat yer!»

Evet, bir tabanca gibi patladı Mlle'in sesi. Ayağa fırladım, ama Mlle, Iwara-san'a gülümsüyordu. Yüzüm karmakarışık olmak üzereydi ki, ne yapacağı önceden kestirilemeyen Mlle, benim kolumu tuttu. «Hadi gel, Shinzo!» diye bağırdı.

Sokağa çıkınca, «Niye bu kadar çabuk döndünüz?» diye sordum; yeni arkadaşlığımız yüzünden döndüğünü söyleyecek sanıyordum.

Mlle, «Nara, sakallı Amerikalılarla dolu; alınlarına boyalarla A-Ş-K yazmışlar, Zen hakkında kitaplarla uğraşıyorlar hep. Bu yüzden kaçıp geldim,» diye güldü.

Bana beslediği iyi duygulardan ötürü ona teşekkür etmek istediğimi söyledim; ama yazık ki, Mlle, boyalı, karmakarışık saçlarını salladı.

«Nara'da bir hippi'yle tanıştım,» dedi. «Kendini bulmak için gelmiş. Seninle suçluluk duyguları yüzünden ilgilendiğimi söyledi. Anlıyorsun ya, sen burada yanıklarınla sürünürken ben ülkemde keyfime bakıyordum. Nara'daki o Amerikalı hippi, Freud'un acımayı bir çeşit kendi kendini tatmin olarak nitelendirdiğini söyledi. Bu duygudan hemen kurtulmam gerekirmiş.»

«Koşmalıyım,» diye yalan söyledim. Sonra da, Issa'nın Cuma günü döneceğini ekledim. «Görevinden dönüyor,» dedim; bu cümlemi kahkahayla karşıladı.

«Issa'nın görevleri! Freud görevlerin de kendi kendini tatmin olduğunu söylüyor. Hayır, ben Iwara-san'ı seçtim! Biliyor musun, ben yokken her gün otele tele-

fon etti. Hoşça kal, Shinzo. Görüşürüz,» diye bağırdı.

Ama ben orada kalıp titredim. Ah, yanmamış insanların dünyasına attığım ilk adım işe yaramamıştı, uzun uzun Hap'ı yutmayı düşündüm. Yutmadım, yıllardır yaptığım gibi, bütün gece ıssız yollarda dolaştım. Bayan, İssa napalm yaralarınızın iyileşmekte olduğu haberini mutlaka getirmeli; yoksa, geceleri ıssız yollarda dolaşmak zorunda kalmanıza dayanamam.

Derin saygılarımla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Mart 1967

Sayın Bayan Dan Thanh,

Pazar'ı kaplumbağa resimleri çekmekle geçirdim. Normal insanlarla arkadaşlık etmemin imkânsızlığını anladıktan sonra, öteki atom hayaletleri gibi yalnızlığa döndüm. Dün bir salkımsöğütün altında yatarken rahattım, dalları beni herkesten saklıyordu.

«Nishina-san!»

Yaprakların altından baktım, o da kim? Zemberek gibi dizleri ve dimdik sırtıyla Pazar gezintisine çıkmış patronumdu. New York Photo Emporium, Inc.'in yöneticisi Hata-san temiz havayı ve yürüyüşü çok sevmektedir.

«Bu çimenleri ben de paylaşabilir miyim?» dedi, yanıma çöktü. «Ha! Demek bir kaplumbağa yavrusunun resmini çekiyorsunuz?»

«Hayır, yaşlı bir kaplumbağa bu, Hata-san. Lütfen yeşil kıvrımlarla dolu kırışık boynuna bakınız. Sabahın yedisinden beri resmini çekiyorum,» diye bilgi verdim saygıdeğer patronuma; o da, ustalığımın yılmak bilmeden ayrıntılarla uğraşmamdan geldiğini belirtti.

«Özellikle eski taşların yakından çektiğiniz fotoğraflarını beğeniyorum,» diye bağırdı. «Sizin gibi bir sanatçının faturalarla uğraşması yazık doğrusu. Ama çok

yakında, tabiat resimlerinizi yayımlayacak bir yayıncı bulabileceğimi sanıyorum.»

«Bir balık sandviçi, lütfen?»

Bayan, o kadar mutluydum ki, küçük bir başarı karşısındaki yakışıksız sevincimi saklamak için birşeyler söylemek gereğini duymuştum (yakışıksız diyorum, çünkü ölüyüm). Öğle yemeğimi paylaştık. Yemek yerken, yetimhanede beş yıl taşları incelemiş olduğumu söyledim.

Yemek arkadaşıma, «Kimse benimle oynamazdı, Hata-san. Ben de her şeyi incelerdim; bu yüzden her şeyin görünüşünü bilmekteyim,» diye açıkladım.

Sonra durdum. Patronum o kadar ilgilenmişti ki, sol kulağı seğiriyordu.

«Sizin hayatınız da öteki atom bombası çocuklarının hayatına benziyor,» diye bana bilgi verdi. «Ne dediğimi biliyorum.» Sonra bilgi vermeye devam etti : Kore'de yaşıyormuş; savaştan sonra öteki Japonlarla birlikte anayurda dönmek zorunda kalmış. Çoğu gibi, yıkık şehrimize gelmiş, çünkü o zaman birçok boş yer varmış burada, yıkıntıların arasına bir ev yapmış. (Garip bir hikâye! Heyecanlandım.)

«Evet, yavrum, bir gece evime dönerken, yolumu atom bombası çocukları kesti, iç çamaşırlarıma kadar üstümde ne varsa aldılar. Yardımıma bir polis yetişti. Aç haydutları jiu-jitsu'yla yere serdi, başkanlarını dövdü, başkanın bir arkadaşı tarafından da saldırıya uğradı. Ya! Yetişen başka polislerle birlikte o vahşî çocuğu cezaevine götürdük. Kimdi o kaplan, biliyor musunuz?»

Başımı iki yana salladım. Böyle şeyleri kestiremem.

«Issa'ydı!» diye bağırdı patronum. «Bunu söylediğim için özür dilerim. O günden sonra Issa cezaevinde birçok yıl geçirdi.»

«Cezaevinde! Sahi mi? Hangi suçtan, lütfen?»

«Cinayetten, lütfen.»

Bayan, kendime gelebilmek için kaplumbağamıza bir parça çiğ balık daha verdim. Sonra kulaklarımı dört açıp dinledim, şunları öğrendim: Serbest bırakıldığı sabah, Issa'yı patronum cezaevi kapısında karşılamış, ona küçük ama gelişmekte olan dükkânında bir iş vermiş. Patronum New York Photo Emporium, Inc.'in yöneticisi olduktan sonra da birçoklarına (bu arada bana) yardım etmiştir. Ama şimdi, açlık çeken Vietnamlı çocukların meydana getirdiği vahşî çeteler onu düşündürmektedir.

Patronum, «Yakında onların cezaevleri de, burada olduğu gibi, çocuk katillerle, aç hırsızlarla dolacak. Yazık! Ne kötü durum. Hop!» diye bağırdıktan sonra ayağa fırladı, günlük beden hareketlerini yapmaya başladı. «Bir iki üç. Bu dertlerle başa çıkabilmek için dinç olmak gerekiyor. Hoşça kalın!» diye bağırdı, aceleyle gitti.

Evet, Pazar günüm böyle geçti, Bayan. Ama güzel sona erdi, çünkü kaplumbağam, dişlerinin arasında bir parça çiğ balıkla, gelip boynunu sandalıma sürdü. Lütfen sizi rahatlatacak bir hayvan bulunuz. Bir köpek bile yalnızlık çeken bir insanın içini rahatlatır.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Mart —

Dan,

Sana Dan dememi istiyorsun, teşekkür duygularımla birlikte göğün yedinci katındayım sanki. **Teşekkür ederim.** (Ama, iş mektupları konusunda yazılmış kitapta okuduğum gibi, her şeyi sırayla anlatmalıyım; şimdi de elden düşme bir kitap, **Mektup Yazma Kılavuzu,** aldım; onun için, ileride yazacağım mektuplar iş mektuplarına daha az benzeyecektir.)

Daha önce de belirtildiği gibi, kimseyi görmek istemiyordum artık, yalnız kalmak istiyordum; ama bunu başaramadım, çünkü Issa, yalnızlığımı bozarak geldi.

«Biraz sake'n var mı, ahbap?»

Şaşıp kalmıştım. Arkadaşım Issa en aşağı on yıl yaşlanmıştı.

Ona, «Ben içki içmem,» diye cevap vermek zorunda kaldım.

«Git de al öyleyse!»

Ah, demek kendimi komşu bardakilere göstermek zorunda kalacaktım. Ne acı! Ama Issa'nın yüzüne bakar bakmaz koşup gittim.

«Bir şişe sake,» dedim barmene.

Bardaki sarhoş baylardan biri, keloid yanıklarımı yakından inceleyerek, «Nerden geldi **bu**? Aydan mı?»

diye alay etti

İçinde büyüleyici samisen müziği çalınan, mavi fenerli bu küçük, romantik bara gitmeyi hep istemişimdir. Ama şimdi tek istediğim şey, oradan çıkmaktı! Saygıdeğer barmenin sake şişesini sarması yüzyıllar sürdü. Yani bana öyle geldi demek istiyorum.

«Geldim, Issa,» diye bağırdım.

Ama neredeydi Issa? Vahşî gözleriyle geceye mi karışmıştı? Bir hışırtı duyup karanlık odama gittim, orada şişeyi açıp Issa'ya uzattım; gözlerini, yolculuğundan getirdiği filme dikmişti. Sözü geçen filmi banyo ediyordu.

Ben de baktım, sonra elimi ağzıma götürdüm. Ah, ah! Boğazıma bir çığlık düğümlendi, daha yakından baktım. Göğüsleri, karınları vıcık vıcık napalm yanıklarıyla dolu güzel kızların fotoğraflarıydı bunlar.

«Evet, ahbap. Böyle işte. İşte Vietnam bu! Kafayı çek, ahbap. Kafayı çek diyorum sana! Benim fotoğrafçı kafayı çekmek istemediği için keçileri kaçırdı. Birçokları gibi, bu arada Amerikan askerleri gibi, delirdi, Tokyo'da ailesinin yanında bırakmak zorunda kaldım onu, gece gündüz başında bekliyorlar Vietnam'dakilerin nasıl sakat bırakıldıklarını gördü, o da onlar gibi olmak istiyor. Şu resme bak.»

Baktım.

«Sake, lütfen,» diye fısıldadım.

Neyse, Dan, geceleyin geç vakit fotoğrafları banyo ettikten sonra sordum

«Bayan Dan Thanh, lütfen?»

«Ona Dan demeni istiyor, mektup yazmaya devam etmeni istiyor. Hoşlanıyor senden, mektupların onun yalnızlığını gideriyor. 'Shinzo'da da bende de yanıklar

var. İkiz gibiyiz,' diyor; İngilizceyi okulda öğrenmiş.»

«Ya sağlığı... sağlığı nasıl?» diye fısıldadım.

Issa, yeni banyo ettiği bir negatifi daha gösterdi.

«Dan mı bu? Değil!» diye bağırdım.

«Değil. Ama bu da on yedi yaşında başka bir kız, bu da napalmden yanmış. Bugüne kadar Vietnam'da on binlerce yurtsever-ucube yarattılar böyle. Çevirme başını. Şu resme bak, ahbap! Hey! Kendine gel! Al! Şişemizde bir yudum sake kalmış.»

Dan, orada durmuş bakıyordum. İşte o zaman yemin ettim ilgisiz kalmayacaktım artık. Issa dedi ki, daha önce hiç böyle konuştuğunu duymamıştım

«Kardeşim, bu gece seni bırakmayacağım. Şilteni seninle paylaşacağım.»

Issa kardeşim diyordu bana. Bana? İyi geceler, Dan. İyi geceler, ikiz kardeşim.

Shinzo'n

Nagasaki, Mart —

Dan,

Antihistaminik ilâçlarla ilgili mektubumu hatırlatarak, Issa'nın sana bıraktıklarını kimseyle paylaşmamanı yalvarıyorum. İnsan kendine dikkat etmeli! Bu durumda bile yaşamak zordur; ama son lokmanı ya da son ilâcını başkalarıyla paylaşmaya başladın mı, işin bitik demektir. Yanıklarını iyileştirmelisin, Dan! Neden? Evet, çünkü yukarıda adı geçen şehirde oturan atom kurbanlarının çoğu iğrenç görünüşleri yüzünden iş bulamamakta, domuzlar gibi kulübelerde yaşamaktadırlar; nasıl geçindiklerine gelince... o büyük felâketten yirmi iki yıl sonra bunu sana söylemeyeceğim.

Bugün kendimi faturalara veremedim. Başım ellerimin arasında, oturdum; yazıhanedeki arkadaşlarım, saygıdeğer şefimizin durmadan Pembe Ejder'e yemeğe götürdüğü Mlle Michiko Dupont için üzüldüğümü sanarak alay ettiler. Garip şey, onların alaylarına aldırmadım bile. Dün gece, ülkenizin yıkıntısına bakarken bana bir şey olmuştu.

«Nishina-san!»

Dan, ayağa fırladım. Geçen Pazar benimle birlikte o yaşlı kaplumbağayı seyreden patronumuz Hata-san, bana sesleniyordu. Eğilerek selâm verdim.

Ötekiler kulaklarını dört açıp dinlerlerken, «Size bir fırsat daha vereceğim, Nishina-san,» dedi. «Şefinizin biraz önce bildirdiğine göre, sık sık işten kaçıyormuşsunuz. Durumunuzu anlıyorum, ama başınızı ellerinizin arasına alıp bomboş oturmanıza izin veremem.»

Sonradan anladığıma göre, bu sözleri iş arkadaşlarımı düşünerek söylüyormuş. Derken, ötekiler duymasın diye sesini alçalttı.

«Durumunuzu biliyorum, yavrum. Ah, atom bombasının sizlerle işi bitmedi daha! Sizler sakatsınız. Sakat olarak da yaşamanız gerekiyor boyun eğmeyenlere, başlarına gelebilecekleri gösteren canlı birer örnek olarak. Ya! birer deney hayvanısınız sizler,» dedi. «Atom bombası kurbanlarının modası geçtiği için yeni deney hayvanları gerekiyor. Napalm yeni bir silâh, kullanması da kolay. Bütün Asyalıları korkutarak iktisadî kontrolu ellerine alabileceklerini sanıyorlar. Vietnam savaşı bu yüzden.»

Sonra Hata-san kendini tuttu. Çevresine baktı. Küçük, korkulu gözlerini kırpıştırarak, kulaklarını dört açmış iş arkadaşlarım duysunlar diye yüksek sesle, öfkeyle konuştu.

«Nishina-san, işlerimiz düzgün gitmelidir burada. Ne de olsa, bir Amerikan şirketiyiz. İş başında dalgacılık olmaz. Amerika'da düzenli bir toplum var, her şey yağ gibi çalışıyor. Onun için de, ABD Batı'nın büyük demokrasisidir şimdi, hepimiz ona güveniyor, onu **seviyoruz!**» diye bağırdı patron, kendini dinleyen memurları sinirli gözleriyle süzdü. «Amerika güzel bir Hristiyan ülkesidir,» diye haykırdı. «Hoşça kalın!»

O ufak tefek insan, kapıyı kapayıp gitti. Gittikten sonra, bazı memurlar birbirlerine göz attılar. Patronun

söylediklerine inanmamışlardı galiba; futbol oyununda olduğu gibi, başbaşa vermişler, arkasından konuşuyorlardı. Dan, benim gibileri işe alarak şirketin ününü zedeleyen yumuşak yürekli Hata-san'dan hoşlanmıyorlar. (Bir açığını yakalayıp da şirketin asıl patronlarına bildirebilseler çok mutlu olacaklar.)

Faturalara daldım, patronuma bağlılığımı göstermek için her gece geç vakitlere kadar çalışmaya yemin ettim; Hata-san için sağ kolumu bile veririm, çünkü kendisi savaş kurbanlarını düşünmektedir, buradaki savaş kurbanlarını ve sizin ülkenizdeki — sevgilerimi gönderdiğim Vietnam'daki.

İçten duygularla,
Nishina Shinzo

Nagasaki, Mart —

Dan,

«**Siz** ha!» diye bağırdım dün.

Hasır sandallarını sürüyerek loş dondurmacıya giren Mlle, «Başka kim olabilir?» diye yapıştırdı. «Biliyordum seni burada bulacağımı,» dedi; ben dondurma yemekteydim, yanıma oturdu.

«Bundan mı, lütfen?» diye sordum.

«Hayır, şerbet içerim. Sizin şu Allahın belâsı pirinciniz şişmanlatıyor beni. Sahi, nesi var şu Iwara-san'ın? Onun yüzünden bu izbeye gelip seni aradım. Allah kahretsin, suratını bile görmem bir daha. Beni geyşa mı sanıyor ne? Yani, öyle bir davranışı var ki bana...»

Serinkanlılıkla, «Saygıdeğer geyşalar onurlu, bilgili kimselerdir,» diye cevap verdim; Mlle bacaklarını kalçalarına kadar açmasa daha iyi olur diye düşünmekteydim, çünkü şerbet getiren garsonumuzun gözleri yuvalarından fırlamıştı.

«Ben öyle değilim demek? Şefin öyle davranıyor ki bana, sanki karşısındaki bir... bir...»

«Pam-pam mı?» diye tamamladım.

«Pam-pam da nedir?»

«İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir kelime. Çocuk yaştaki Japon kızları açlık yüzünden, birazcık süt

tozu için her şeyi yaparlardı. G.I.'larla subayları işgal altındaki Japonya'yı büyük bir geneleve çevirmişlerdi, bugün Vietnam'da olduğu gibi. Issa döndü. Vietnam'da olanları anlattı,» diye söze başladım, ama Mlle sözümü kesti (Batılı bayanlar böyle alışmışlar).

«Demek bizim Haçlı döndü. Ama beni aramadı bile,» diye bağırdı, sonra ekledi «Neyse, devam et Allahaşkına! Ne oldu sizin pam-pam'lara?»

«Çocuk doğurdular! O karışık kanlı bebeklerin hepsi büyüdü şimdi; Batılılar onları hor görüyor, Japonlar da; aralarında kendilerini öldürenlerin sayısı o kadar çok ki, insanın tüyleri diken diken oluyor; büyümüş G.I. bebeklerinin işledikleri suç sayısı da insanın tüylerini diken diken etmektedir. Yirmi yıl sonra Vietnam'da da aynı şey olacak, daha kötüsü; çünkü Vietnam'daki açlık bizim çektiğimiz açlıktan daha büyük, üstelik çocuk yaştaki Vietnamlı kızların çoğu öksüz,» diye cevap verdim Mlle'e; güzel gözleri üzgünlük belirtileri taşımaktaydı.

«Vietnamlı pam-pam'lar ha? **Benim** gibi mi? Kabul ediyorum, çok kişiyle yattım. Ama ne kötülük var bunda? Zaten kızların işi ne? Issa gibi Haçlıların bize ayıracak vakitleri yok. Senin gibi tatlı insanlar da...»

Yanıklarımdan söz açacak korkusuyla, «Evet, benim gibiler de?..» diye sordum. Hiç çekinmeden konuştu.

Şerbetini içip bitirdikten sonra dondurmamın hepsini yemiş olan Mlle, «Psikanalistim, suçluluk duygularımı talihsiz insanlarla ilişki kurarak gidermeye çalışmamamı söylemişti,» dedi.

«Siz... delirmiş miydiniz?» diye sordum; bunun üzerine, Mlle ayağa kalktı. «Hayır, ama seninle konuşma-

ya devam edersem delireceğim. Hiçbir şey bilmez misin sen? Bizim ülkede kadınların hepsi psikanaliste gider,» diye bağırdı. Ama öfkelendiğine pişman oldu sonra; gözleri, yukarıda sözü geçen üzüntüyle doldu.

«Orospu oldum öyleyse? Ah, Shinzo, mutsuzum... içim mutsuz benim; acılı, çılgın ülkemin kadınları gibi,» diye bağırdı Mlle; bu mutsuz bayanı kollarımın arasına almak istedim.

Talih işte, koşarak gitti. Ah, ne yaptığının farkında mıydı hiç? Bu arada, ailesini, benim ailem gibi, atom bombası felâketinde kaybetmiş olan saygıdeğer garson dostum bir dondurma daha getirdi bana, parasını almadı. Mektubumu bitirirken sevgilerimi yollarım.

Shinzo'n

Not: Gevezeliklerle dolu mektubum için özür dilerim; ama Issa seni eğlendirmemi söylemişti... acılarını dindirmek için. (Acı çekmeyenler acı kelimesini ne rahat kullanıyorlar, Issa bile!)

Nagasaki, Mart —

Sevgili Dan,

İlâcın azalırsa, lütfen meyve suyu iç. Sağlığını yeniden kazanmaya bak; yoksa senin ruhun da, benim ruhum gibi, bozulur. Bugün Issa için banyo ettiğim Vietnam negatiflerini verirken, binlerce kere öldüm (sözün gelişi). Çünkü, kalabalık asansördeki insanlar gözlerini bana dikmişlerdi. Ah, aldırmamam gerektiğini biliyorum! Kafam, keloid izleriyle dolu; gövdemdeki yara yerleri şimdi nasıl duygusuzsa, kafamın da öyle olması gerekir. Ama değil. Biri bana baksa, tekmelenmiş bir köpek gibi uluyor kafam.

«Issa, gözleriyle ağzı sarılı, boynu yaftalı bu ihtiyar kim?» diye sordum dostuma; Vietnam'dan getirdiği, banyo ettiğim fotoğraflardan birini gösterdim. Issa'nın modern yazıhanesindeydik; dinlenmeye vakti de isteği de olmayan dostumun, geceleri bazen üstünde uyuduğu divana eğilmiştik.

«Dan'ın bölgesinden bir ihtiyar dedesi de böyleydi herhalde,» diye cevap verdi Issa; anlattığına göre, deden eskiden köylü, baban da eskiden mühendismiş. «**Eskiden** kelimesinin üstüne basıyorum,» diye ekledi Issa, «çünkü Dan'ın bütün ailesi savaşta öldü. Dünyada senden başka kimsesi yok,» dedi Issa, yüreğim

hızlı hızlı çarpmaya başladı, çünkü dünyada **benim** de **senden** başka kimsem yok! Pazara götürülen bir ördek gibi bağlanmış o saygıdeğer ihtiyarın fotoğrafını göstererek, «Öldü mü?» diye fısıldadım.

En öfkeli olduğu zamanlarda kullandığı olağan sesiyle, «Eh, yaşamak için soluk alabilmeli insan,» diye cevap verdi Issa. «Soruşturma merkezlerine götürdüklerinin çoğunu böyle boğuyorlar,» diye açıkladı.

Bana bir göz attı; daha önce yaptığım gibi, fotoğraftan başımı çevirip çevirmediğimi anlamak istiyordu. Çevirmemiştim. İnsanlığın trajedisine ilgisiz kalmamaya yemin etmiştim (bakınız daha önceki mektuplarım). Onun için, bu saygıdeğer dedeye bakıyor, onu kendi dedemle, yine onlar tarafından öldürülen dedemle karşılaştırıyordum.

«Bak, Issa, niye bir albüm çıkarmıyorsun? Bir sayfaya Vietnamlı kurbanların, bir sayfaya da Japon kurbanların resimlerini koyar, bin dokuz yüz kırk beş metodlarıyla bin dokuz yüz altmış sekiz metodlarının aynı olduğunu gösterirsin. Anlıyorsun ya? Hep yanıklar. Nasıl, iyi bir fikir mi? Bir Vietnam-Japon albümü.»

«Çok iyi! Nefis bir şey olur bu albüm. Bir film de yapılabilir belki,» diye bağırdı Issa, ayağa fırladı. «Birlikte yaparız, ahbap, ne dersin?»

Issa, «birlikte» kelimesini söyleyince içimde büyük birşeyler oldu. Ölü Shinzo'dan yaşayan bir Shinzo doğdu! O andan sonra, amacı olan bir insandım artık.

«Öyleyse film nasıl çekilir, bana öğretmelisin,» diye yalvardım; çünkü ben, sadece 35 milimetrelik Nikon'u ve buna benzer fotoğraf makinelerini kullanmayı bilmekteyim.

«Hemen!» diye söz verdi Issa. «Yetenekli bir fo-

toğrafçısın. Film çekme sanatını kolayca öğrenirsin.»

Neyse, saatlerce çalıştık. Akşam olunca, Issa'ya yeteneğin ne olduğunu sordum, aşağıdaki cevabı verdi «Yetenek bir tutkudur bir çeşit tutku.» Sonra divana uzanıp horlamaya başladı. Ama bir anda uyandı. «Yarın sabah iş saatinden önce, şafakta beni al,» diye bağırdı. «Atom bombası hayaletlerinin yaşadığı arka sokaklara gidip film çekeriz. Bizim Japon-Vietnam filmi müthiş olacak,» diye belirtti, yine uykuya daldı.

Kulağımda **bizim** kelimesi, sokaklara daldım. Tuhaf şey, eskiden duvarlara çevrik olurdu başım, artık değildi; o yengeç yürüyüşüm de değişmişti. Keloid izlerime bakan ilk yayanın ben de yüzüne baktım. Orta yaşlı kadın bana gülümsedi; kalabalık sokakta bir insanla kurduğum bu güzel ilişkiden sonra adımlarımı canlı canlı atmaya başladım. Ya!

Mektubuma son verirken, bana ihtiyacın olduğu için derin teşekkürlerimi sunarım, Issa bana ihtiyacın olduğunu söylüyor.

Sevgiler,
Shinzo

Nagasaki, Mart —

Dan,

Issa'nın Vietnam'dan getirdiği belgesel filmlerden birinin adı «Kimse bana anlatmadı deme» idi. Filmleri dün gece küçük bir öğrenci derneğinde gösterdi. Yukarıda adı geçen filmi bir hafta önce görseydim, terler, titrer, göz yaşları içinde eve koşardım. Artık savaşlara karşı eyleme geçen bir insan olduğum için kaldım.

Ah Dan, neler yapmışlar sizin ülkenize! Sana filmi anlatayım. Evet, ilk sahne, Güney Vietnam'da askeri bir merkezin duvarını süsleyen ipe dizilmiş kulakları göstermekteydi; şöyle bir de yazı vardı «Yabancı işgalcilere karşı direnen yurtsever savaşçıların başlarına gelenler.» İkinci sahne, yıkılmış köyleri göstermekteydi; yazısı şöyleydi «Vietnam'a milyonlarca ton bomba attılar. Atılan bombalar, Nazilerin Avrupa ve Afrika'da kullandıkları bombalardan daha çoktur.»

Üçüncü sahne, insanlara ölüm yağdıran bir uçak filosu. Yazısı : «Hitler ile Mussolini, laboratuar olarak İspanya'yı kullanmışlardı. Amerikan 'çaylaklar'ı deney hayvanı olarak Vietnamlıları kullanmaktadırlar; bugüne kadar bir milyonun üstünde insan öldürülmüştür.»

Şrak! O anda, öğrenci derneğindeki elektrik ışığı yukarıdaki sesi çıkardı, tamam, gösteriyi durduracak-

lar diye düşündüm. Bir kadın sesi yükseldi: «Ben bakarım. Geliyorum!» Mile'in gökgürültüsünü andıran sesiydi bu. Karanlık arka sokaklardan yürüdüğüm için her zaman yanımda bulunan el fenerinin ışığında, onun sigorta kutusuna gittiğini gördüm. Kendi kendime, «Savaş aleyhtarı toplantılarda bu hippi de ne arıyor?» diye sordum. Beni bir başka sürpriz daha bekliyordu. Yukarıda adı geçen ışıkta kiminle göz göze gelsem beğenirsin? Patronumla!

Ah, Hata-san hemen gözlerini kaçırdı. Ben de kaçırdım! Böyle bir protesto toplantısında görülmekten mutlu olmadığını biliyordum. (Soru Japonya'da ve başka ülkelerde Vietnam savaşından benim kadar tiksinen insanlar neden eyleme geçemiyorlar, işlerini kaybetmekten korktukları için mi?) Dilerim Hata-san'ı casuslar görmemiştir.

Film devam etti, perdede görünen bir manda başıyla sona erdi; üzgün görünüşlü manda, seyircilere seksen bin mandanın yanmış olduğunu «açıklıyordu»... zavallı mandalar, Vietnam köylülerinin tek varlıkları. Sonra gösteri bitti, herkes gözlerini kurulayarak uzaklaştı. Ama ben arka odaya, Issa'nın yanına gittim.

Issa, «Yeni fotoğrafçım,» diye tanıttı beni; ben de sevinç ve şaşkınlıktan, «Ha!» diye bağırdım. Tuhaf şey, Issa'nın arkadaşlarından hiçbiri keloid yanıklarıma bakmadı. Hayatımda belki ilk kere insan gibi karşılanmıştım.

Bundan sonra, Issa'nın filminden konuştular; Issa, sözü geçen filmin fotoğraflarının daha artistik olması gerektiğini kabul etti. Filmi çeken adamı belki en iyi sonucu alamamıştı. «Ama yeni bir adamım var artık,» dedi Issa, çıkarken koluma girdi. Tek ayak üstünde zıp-

layarak yürümek istedim, tıpkı «öldüğüm gün» zıpladığım gibi. Ama ölmüş gibi değildim artık. Ah Dan, ikimiz de yaşamalıyız! Sen on yedisindesin daha, öğrencisin. Ben de yaşlı değilim. Biz Asyalıların ölme hakkından başka hakkımız yok mu?

Shinzo'n

Nagasaki, Nisan —

Sevgili Dan,

Bu gece ayın altında nasılsın? Bu sabah şafakta, film çekeceğimiz yere, işssiz atom bombası hayaletlerinin dolaştığı mahalleye giderken seni konuştuk. Sırtında film gereçlerinin ağırlığıyla yürüyen Issa, saygıdeğer atalarının yüzyıllardır aynı köyde çiftçilik yaptıklarını söyledi; ama bu köy puf! diye yokoluvermiş... benim ağaçlıklı sokağım gibi. Ah, biz sahiden ikiziz! Issa dedi ki, sen bir öğrenciymişsin, sevdiğin küçük bir cebir kitabını alevlerden kurtarmışsın. Dan, napalm yaralarını iyileştireceğiz, yine öğrenci olacaksın.

Çuval üstünde oturmakta olan biri, «İyi günler,» dedi.

Issa, bağdaş kurarak oturmuş bu keloid kurbanını filme almak istiyordu, ama caydı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Issa, atom felâketinden kurtulduğu için utanmaktadır (bu felâketten sadece gövdesi kurtulmuştur). Sebep? Bir kenar mahallede yaşıyordu. Kurtulanların çoğu, ölmüş atalarına karşı kendilerini suçlu bulmaktadırlar; tabii ki, sağ kalmaları kendi suçları değildir, zaten içleri ölmüştür.

Yukarıda sözü geçen adama, «Sizi filme alabilir miyim, lütfen?» diye sordum. Filmimizin amacını açık-

ladıktan sonra, «Evet, lütfen!» dedi. Öteki atom kurbanları, kuyudan su almak için kovalarla tavşan deliğine benzeyen inlerinden sürünerek çıkarlarken, Issa şöyle dedi «Filmimizin adını **Cehennemde sessiz bir gün** koyalım.» Issa'nın isteği üzerine, atom kurbanlarına rica ettim, günlük işlerini sürdürdüler; örnek yerleri süpürmek, su taşımak, pirinç pişirmek. Issa'nın 16 milimetrelik kamerasıyla onları izledim.

Ah, Dan, bu insanların yüzlerini, hayatlarını mahvedenlerden nasıl tiksiniyordum! Yeteneğin bir çeşit tutku olduğunu söyleyen Issa'nın ne demek istediğini anlıyordum. Öfkeyle titriyordum. Aydaki çukurlara benzeyen o koca yanık izlerini filme alırken galiba bembeyaz kesilmişim. İşimi bitirince, konuştuğumuz ilk keloid kurbanı, «Yemyeşil oldunuz, gitmeden önce kulübemde bir tas sıcak pirinç çorbası için,» dedi. «Ha, teşekkür ederiz,» dedim. Çorba su gibiydi, ama sıcaktı. Aldırmadan içtim.

«Bak! Ne var bu perdenin arkasında?» diye sordu Issa, çünkü kulaklarımıza belli belirsiz bir ses çarpmıştı, saygıdeğer ev sahibimiz Abe-san, gözlerini kapadı. Sonra, yukarıda sözü geçen gözleri açtı.

«Kızımın iniltileri. Kötü talih, insana benzer yanı yok. Bildiğiniz gibi, atom bombası atıldığında bazı kadınlar gebeydi, sonradan doğurdukları çocuklar canavara benzedi. Kızımız da, insana benzemediği için, yirmi iki yıldır o perdenin arkasında oturmaktadır.»

Abe-san fısıltıyla söylemişti bunları. Güçlü Issa başını ellerinin arasına aldı, kımıldamadı.

Bir süre sonra, «Hoşça kalın, Abe-san,» dedik; eğilerek se'âm verirken büyük bir yakınlık duydum ihtiyara. Öteki keloid kurbanlarından bu kadar zaman niye

kaçmıştım? Bana düşmanca davrananlar arasında niye yaşamıştım? Cevap bizi bu duruma getirenlerle savaşmaya karar vermemiştim çünkü; bu yüzden de, insanların acılarından kaçmıştım.

Birer kere daha eğildik. «Yine gelin,» diye bağırdı ev sahibimiz. «Geleceğim,» diye cevap verdim.

Evet, Dan, yazıhanede sessiz bir gün daha geçirdim, akşamleyin eve döndükten biraz sonra komşu barın saygıdeğer sahibi geldi.

«Acele telefondan istiyorlar!» diye bağırdı.

«Beni mi?» diye sordum, çünkü bana kimse telefon etmez.

Telefonda Issa'nın sesini duydum, bağırıyordu.

«Ahbap! Filmin bazı yerlerini banyo ettirdim bugün. Korkunç bir şey! Nefis! Büyük bir ustasın, ahbap! Hoşça kal.»

Evet, Dan, o geceyi kiraz ağacımın altında geçirdim, dallarına yıldızlar asılmıştı sanki. Ona, ağacıma, «Mutluyum,» diye fısıldadım.

Dan, mutluyum,
Shinzo

Nagasaki, Nisan —

Dan,

Ayın 15'inde sabahleyin yazıhaneye girince, iş arkadaşlarım elleriyle masalarına vurarak şarkı söylemeye başladılar «Sa-yo-na-ra! Sa-yo-na-ra, Ni-shi-na-san!» Ne demek istediklerini anlayamadım, bu yakışıksız gürültüyü belki duyar diye çekinerek, patronun odasına bir göz attım.

Şefimiz, «Kimse koruyamaz seni! New York Photo Emporium'un savaş aleyhtarı toplantılara katılan memurlarına Hata-san bile yardım edemez,» diye bağırdı. Masama yaklaşarak işaret parmağını uzattı. «Sepetlendin, barış kuşu! Masandaki mektupta işine son verildiği yazılı; oku,» diye buyurdu, ben de okudum.

«Kim ele verdi beni?» diye bağırdım öfkeyle.

«Şuna bakın, nasıl horozlanıyor!» Şefimiz, kabaca sigara dumanı üfledi yüzüme. «Biraz içince senin pam-pam'ın dili çözüldü, ben de gizli polise başvurdum. Benim sayemde her şeyi öğrendiler,» diye böbürlendi; bir de baktım ki, bu alçak adamın üstünde yeni bir elbise, boynunda yeni bir kravat, ayaklarında da yeni süet ayakkabılar vardır. Durumu anlamakta gecikmedim. Bu iğrenç, şık adam, «Senin pam-pam'ı da sepetledim,» diye böbürlendi.

«Asıl o seni sepetledi,» diye bağırarak masamdaki eşyaları topladım, özellikle, yıkıntılar arasında bulduğum, kâğıt ağırlığı olarak kullandığım değerli taşı. «Mlle Michiko Dupont iyi bir kadındır. Sayonara,» dedim, çıktım. Nereye gidecektim? Ah, tabii ki, Issa'nın yazıhanesine, çünkü parasızdım.

Ama yazı makinesinin üstünde, bana bırakılmış küçük bir not vardı; notta Issa'nın yıldırım bir görevle Vietnam'a gittiği, bir hafta sonra döneceği yazılıydı. Ne yapacaktım? İlk olarak, Issa'nın darmadağın yazıhanesini düzene soktum, bütün kurşun kalemlerini açtım. (Kurşun kalemleri severim, özellikle Faber No. 2'yi.) Sonra ertesi günü bekledim, kendime yeni bir iş arayacaktım — yüzümden ötürü, umutsuz bir arayış olacaktı bu.

Acıkmıştım, parmaklarımı kemirdim — parmaklarımı kemirerek geçirdiğim eski, işsiz günlerimi hatırlayarak. Yemek yerine su içtim. Biraz sonra Issa'nın divanı üstüne uzanıp seni düşüneceğim; şu anda sen de yatmaktasın; kimbilir, belki talihli Issa da başucundadır.

Mektubuma son verirken
sevgilerimi sunarım,
Shinzo'n

Not: İzin verirsen, hakkında yanlış yargıya vardığım Mlle'i temize çıkaracağım. Geçen gün Issa'ya sordum, nasıl oluyor da içki içen, erkeklerle düşüp kalkan, hippi'ler gibi saçma sapan konuşan, yoksul görünüşlü Mlle, bizim savaş aleyhtarı toplantılarımıza katılıyor diye.

«Mlle yoksul değildir, üstelik ciddîdir,» diye belirtti Issa, sonra şunları ekledi «Mlle Michiko Dupont di-

lenciler gibi giyiniyor, çünkü Greenwich Village'lılar gibi olmaya özeniyor. Kabul ediyorum, çok içiyor. Çok kişiyle yattığı da kabul edilmektedir; hippi'ler gibi saçma sapan konuşuyor, çünkü toplumla uyuşamayan kültürsüz bir insandır. Hepsi bu yola başvuruyorlar — kendilerini 'açıklamak', kişilik kazanmak için; onların kişilikleri yoktur. Zaten Mlle gibi, bu çocukların çoğunun ailesi zengindir. Öyle olmasa, yan gelip yatabilirler miydi, durmadan esrar çekip içki içebilirler miydi, iş bulamama korkusunu duymadan yüzlerini karmakarışık saçlarıyla örtebilirler miydi?» Issa durup gülümsedi. «Mlle'in kendini göstermesi gerekiyor, yoksa sıkıntıdan ölür,» diye bağırdı. «Ama iyi bir çocuk.»

Nagasaki, Nisan —

Ah, Dan!

Son mektubumdan bu yana sadece kısa bir süre geçtiğine dikkatini çekerim, ama uzun acılar yaşadım. Issa olanları anlattı. Bir hastaneyi bombalamak! Bunu, isteyerek, plânlayarak yapmak — şimdi olduğu gibi! Dört ayaklı köpekler bile böyle zalimce bir şey yapmaz, sadece insanoğlu yapar. Issa diyor ki, Vietnamlı arkadaşlarının yardımı olmasa, seni şimdiki sığınağında bulamayacakmış. Dedi ki, dağınık uzun saçlarınla, saman şiltende yatarken öyle güzelmişsin ki, yüksek asa'lı pankromatik filmle (tip xx) resmini çekmiş, ama ışık kötüymüş. Sonuç pek iyi değil. Resimde seni belli belirsiz gördüm, şiltende yatarken, yanında da bir kitap vardı. (O kadar çok sevdiğin cebir kitabı mıydı?) Bombalanmış hastaneden arkadaşlarınla birlikte alınıp götürüldüğün bu sığınak nasıl da kalabalık! Issa'nın söylediğine göre, napalm yanıkların iyileşmemektedir. Bak, bu haber kötü.

Neyse, Issa uzun yolculuğunun yorgunluğu yüzünden gece yarısı uykuya dalınca, sokaklara çıktım. Ayaklarım, Issa'yla birlikte film çektiğimiz mahalleye götürdü beni; işsiz atom bombası kurbanlarının oturduğu kulübeler arasındaki dar patikalarda dolaştım, onların in-

leyişlerini dinleyerek, seni, senin uykusuz gecelerini düşünerek. Ülkeni bombalayıp her gün sığınağındaki insanlar gibi kurbanlar yaratmalarına engel olmak için hep konuşmaya, film çekmeye, savaşmaya yemin ettim. Ah, Dan, krallara, milyonerlere mektuplar yazıp senin yanıklarını anlatacağım. «İMDAT, krallar! İMDAT, milyonerler!»

Şafak sökerken Issa'nın oraya döndüm; güzel bir raslantı, eski evimin yanından geçtim. Ha! Ağaç orada duruyordu! Pembe sabah ışığında, meltem uzun dallarını kımıldatmaktaydı. Dalları neye benzemektedir? Kendi kendime bu soruyu sordum. Evet, saman şiltenin üstündeki dağınık saçlarına! Sevinçle bağırdım o anda. Demek ağacımla sen, bir bakıma aynı şeydiniz. Kiraz ağacını severken bu arada hep **seni** sevmişim, Dan! Fısıldadım Seni seviyorum. Seni seviyorum. Evet, şimdi şuna karar verdim Sana gideceğim, Vietnam'a kadar **yüzmek** zorunda kalsam bile.

Shinzo

Nagasaki, Nisan —

Dan,

Doğru düşünceler taşıyan bir delikanlı bir buldozerdir, hiçbir engel tanımaz. Para engellerini bile aşar, iş bulur.

Issa, «Bugünden sonra yanımda çalışacaksın,» diye açıkladı. «Yüksek olmasa bile, aylık alacaksın benden; yazıhanemde de yatabilirsin. Böylece, fotoğraflarımız üzerinde gece gündüz çalışabiliriz.» Bu sözlere aşağıdaki cevabı verdim :

«Evet, Issa, çalışmalıyız. Güney Amerika'ya da napalm bombaları atmaya başladılar; sözü geçen bombaları gerillaların üstüne attırmak için Güney Amerikalı pilotları kullanıyorlar. Yakında, Güney Amerikalı çocuklar da — Dan gibi — yanıklardan kuruyup gidecekler. Bu yeni korkunç haberi okuyunca bütün gece uyuyamadım. Filmimizi bitirmekte acele etmeliyiz.»

«Kabul, ama bir para babası gerek, ahbap!» diye cevap verdi Issa. «Paramız bitmek üzere.»

Sordum : «Sözü geçen para babası nereden bulunacak, lütfen?»

Issa, kıvırcık saçlarını düşünceli düşünceli kaşıyarak durdu. Bir çığlık attım. «Mlle! Babası, Bordeaux'dan para kazanmış bir şarap tüccarıydı. Sözü geçen baba-

nın dul karısı oldukça zengin, ben Mlle'den biraz Bordeaux-parası koparırım. Gidiyorum!» diye bağırdım, Issa bir kahkaha attı. «Bak sen, amma değişmişsin, ahbap!» diye bağırdı.

Ben de güldüm, ama o anda mideme sert bir mide krampı girdi. «Olmaz, senin film çeken bir adamın var, onun işini alamam,» diye belirttim. «Ben, söylediğin gibi, daha iyi bir fotoğrafçı olsam bile.» Bunun üzerine, Issa gerekli bilgiyi verdi: «Heyecanlanma, ahbap! Üzgünüm ama benim filmcinin defteri kapandı! Son yolculuğumuzda gördüğümüz, kitlelerin ölümüne yol açan bombardıman aklını başından aldı onun; delirdi. Böyle zulümleri görmeye alışık değil,» diye açıkladı Issa.

Oteldeki odasının kapısını vurunca, «Gel!» diye bağırdı Mlle. Pencerenin önünde çırılçıplak oturuyordu, kullanılmış bir sütyeni çöp sepetine atmak üzereydi. Ha! Tam bir hippi şu şişko kız, Michiko Dupont! İçeri girenin kim olduğunu görünce koca ağzı neredeyse ikiye ayrılacaktı. Ağlayacak sandım.

«Allahaşkına, biliyorum, işinden benim yüzümden atıldın. O toplantı hakkında gevezelik ederken bir sır verdiğimin farkında değildim,» dedi Mlle, ansızın kendi ağzına bir tokat attı. «Al bakalım, Allahın belâsı sarhoş ağız!» diye bağırdı; sonra dalgın dalgın, çıplak bedenine yeşil bir havlu sardı. «Ah, sana yaptığım kötülüğün karşılığını ödeyemem, Shinzo!»

Fırsatı kaçırmayarak, «Ödeyebilirsiniz,» diye cevap verdim. «Issa'nın filmine yardım edebilirsiniz. Bize birkaç yen verebilir misiniz, Mlle?»

O anda, iri yapılı, çıplak denecek kız, bir yığın boş sake şişesinin altında birşeyler aramaya başladı. Bir çek defteri çıkarıp oldukça kabarık bir rakam yazdıktan son-

ra imzasını attı.

«Birkaç yen mi? Lâf! Yıllık harçlığımın yarısı bu. Al! Allahaşkına, eğilmeyi bırak. İstesem kendime bir iş bulabilirim herhalde,» dedi, ansızın tombul Mlle'i kollarıma aldım, çocuk gibi ağladı. Sonra beni itti, çıkıp biraz sake almamı, bunu kutlamamızı söyledi.

«Neyi kutlayacağız?» diye sordum.

«Bu benim işim değil mi, Allahaşkına? Hadi bakalım, yayian! Defol!» diye bağırdı Mlle, birdenbire müthiş sevdim onu. Sake almak için merdivenlerden tek ayak üstünde hoplayarak inerken, sekiz yaşımdan beri ilk kere şarkı söyledim.

Dan, Dan, seni görmeye geliyorum şimdi. Evet, Vietnam'a geliyorum — sevgilerimi gönderdiğim Vietnam'a.

Shinzo

İKİNCİ BÖLÜM

Vietnam, Nisan —

Sevgili Mlle,

Şu anda bacaklarımda siyah bir keten pantolon, başımda tekerleğe benzeyen yuvarlak bir şapka var. Issa da siyah pijama giymiş; böylece, Vietnamlı olmadığımızı kimse anlamayacak. Ama Dan beni görür görmez «tanıdı»! (Issa dosdoğru yara kokan kalabalık sığınağa götürmüştü beni.) Kiraz tomurcuklarına benzeyen elini uzattı. O andan beri el eleyiz.

Ah, bu yaralı kızın durumu, umduğumdan da kötüdür. Yanık kolları, bacakları kaşınıyor; benimkiler de kaşınırdı, bağırmamak için kendimi tuttuğum zamanlar. Ama onun bütün gövdesi sarsılıyor, yüzünden terler akıyor. Bugün ona dedim ki bağır. Bağırdı.

Mlle, gelmeden önce bana demiştiniz ki «Vietnam'ın nasıl bir yer olduğunu yaz.» Lütfen özür dilerim, yazamayacağım. Vietnam, benim için, pek seyrek ayrıldığım bu sığınaktır, kolsuz, bacaksız gövdelerle, ölümü çağıran seslerle dolu bu sığınaktır. Ama Dan'la ben sessiz bir adada yaşamaktayız — sevgimizin adasında. Evli bir çift gibi küçük «alışkanlıklar» edindik bile. Bazı saatlerde gevezelik ediyor, bazı saatlerde uyukluyoruz. Öğleden sonraları, batmak üzere olan güneş Dan'-

ın saman şiltesini bırakınca, şiltenin yerini değiştiriyorum, çünkü Dan da, benim gibi, güneşi seviyor. Kendi dilimiz var (okul İngilizcesi); Dan, gelecekte Nagasaki'deki evimizi anlatmamdan hoşlanıyor. Ağaçlıklı bir arka sokakta olacak evimiz, çocukluğumun yıkılmış sokağını andıracak. Sözü geçen evin bir resmini çizip duvara raptiyeledim; napalmden yaralanmış kızım ona bakarak yatıyor — gözleri, çarpan birer yürek sanki.

Bu gece o, Dan, bir nöbet sırasında yırtık gömleğini açtı. Minimini bir çocuk, şilteye çıkıp aç pençeleriyle Dan'ın göğsüne yapıştı. Dan'ın bâkire göğsünden süt gelemezdi; ama çocuk, onun ılık derisine dokunur dokunmaz uyuyuverdi. Gözlerimiz çocuğun başının üstünden buluştu, bizim çocuğumuz diyerek. Dan'ın içtenlikle gülümsediğini ilk o zaman gördüm. Ama sonra göz yaşları süzüldü yanaklarından, göğsüne aktı; çocuk, susamış olduğu için, o göz yaşlarını içti. Kurban edilmiş Vietnamlı Dan'ların sütleri göz yaşıdır.

Neyse, Dan uykuya daldı. Sevgimizin adasında küçük ailemin başında bekledim. Durmadan sinekleri kovaladım, sinekleri kovaladım! Ama biraz sonra çocuğun ağzı Dan'ın göğsünü bıraktı; yakından bakınca, parmak uçlarıma kadar bir çığlık kapladı içimi. Sonunda onu götürdüm. Mlle, üstü açık sığınağımızın en ucuna götürdüm onu, sonra gömmek üzere. Çocuğumuzun gövdesini taşırken bir baba oldum; derisi yanmış, kül olmuştu, tabaka tabaka kalkıyor, külleri ellerime, kollarıma bulaşıyordu. Bir babanın neler duyduğunu o anda anladım. Şimdi içimden babayım.

Nagasaki artık uzak görünmüyor gözüme. Benim yanmış şehrimle Dan'ın yanmış köyü ikiz. Zavallı ikizler gibi, yanak yanağa vermiş, yas tutuyorlar, Dan'la

benim yas tuttuğumuz gibi — yanak yanağa. Mektubuma son verirken derin saygılarımı sunarım.

Nishina Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

Yeni ne var ne yok? Eh, burada Amerikalı bir askerin yüreği parçalandı. Gördüklerini görmek yüzünden, Budist rahipler gibi kendini ateşe vermek istedi. Haykıran çocuğu, anlatıldığına göre, duvarları ses geçirmeyen bir askeri hastaneye kaldırdılar. Ah, evet, birçok Amerikan askerine acımaktayım.

Dün, Dan'a, «Biraz muz ezmesi yiyebilir misin?» diye sordum, Mlle. İncecik fidanım, başını çocuksu çocuksu iki yana sallayarak, «Hayır,» diye cevap verdi. «Öyleyse biraz meyve suyu?» diye yalvardım. Kabul etti, ben de sulu bir papaya meyvesi bulmak için dışarı çıktım.

Sokaklar pırıl pırıl erkek çocuklarla, kızlarla ve yaşlılarla doluydu; bir bombardıman uçağı görünürse içine atlamak için çukurlar kazıyorlardı. Fotoğrafçı-gözüm, Hayat'a da Ölüm'e de hazır görünen yüzlerini inceledi onların. Kötü talih, pazar yeri sulu papayalarla değil, göğe bakan sessiz insanlarla doluydu. Şimdi bu bölge düşman eline geçtiği için, üç kişiden fazla insanın yan yana gelmesine izin vermiyorlar, kendilerini kötüleyecek biçimde konuşurlar diye korkmaktadırlar — Vietnamlılar, kendilerini yok edenleri kötülemeyecekler de kim-

leri kötüleyecekler? Bir kadından pırıl pırıl, yeşil bir misket limonu aldım; kadın, ancak yaralı yüzümü görünce limonu verdi; o anda, pazar yeri bir Japon Kabuki tiyatrosuna döndü. Ha! Sahneye çıkan bu renkli elbiseler giymiş oyuncu kimdi?

Vietnamlı bir öğrenci, «Hangi dili konuşursunuz? Biraz Fransızca, bir parça İngilizce?» diye sordu. Dalgın dalgın, «Bir parça İngilizce,» diye cevap verdim, çünkü durmadan fotoğraf çekmekteydim. Ah, gözünüzün önüne getiriniz! O süslü püslü oyuncu, bir maymundu! Kırmızılı sarılı elbisesi savaşa karşı sloganlarla kaplanmıştı.

Üstünde, «Lütfen bizi **korumayın**! Lütfen bizim iyiliğimiz için çalışmayın! Lütfen bize gökten armağanlar yağdırmayın! **Lütfen ülkenize dönün!**» yazılıydı.

Herkes alkışladı, Mlle, tam o anda keskin gözlü maymun Dan'ın yeşil limonunu gördü elimde. Limonu kapıp bir dama fırladı; polisler, savaşa karşı geldiği için ona ateş ettiler. O da, karşılığında, Dan'ın sıkılarak suyu içilmiş limonunun kabuğunu yukarıda sözü geçen polislere fırlattı, sonra sırıtarak gözden kayboldu. Pazar yerindeki bütün Vietnamlı insanlar gülüştüler.

Öğrenci, «İzin verirseniz açıklayayım,» dedi. «Ormanlarda yakaladığımız maymunları giydirip şehre getiriyoruz; bizim savaş aleyhtarı propaganda yapmamız yasak olduğu için, propagandayı onlara yaptırıyoruz. Nefis bir fikir, yoksa o kadar nefis değil mi?»

«Nefis!» diye cevap verdim.

Öğrenci, cebindeki bir limonu bana verdi, sonra yumuşak gözlerle keloid'lerime bakarak, mırıldandı «Nereden geliyorsunuz?»

«Nagasaki'den,» dedim öğrenciye.

Beni kucakladı, ben de Dan'ın yurttaşlarını sevdiğimi düşünerek sığınağımıza koştum. Dan limon suyunu içti. Sonra, başı ellerimin arasında, uykuya daldı.

Şimdilik iyi geceler, Mlle.
Nishina Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

Yine tapınakların başaşağı resimlerini çektiniz mi? Ya da elbise askılarıyla sardalyaların? Açıklamış olduğunuz gibi, pop sanatı resimleri? Burada pop o kadar gerçek dışı, o kadar uzakta görünüyor ki.

Ama Vietnam dünyası son derece gerçek. Bütün engellere karşı koyarak yaşamaya çalışıyor. İnsanlar dinlenmek nedir bilmiyor, sadece savaşıyor, cesaret kazanmaya bakıyorlar. Bakınız dün ne oldu.

Bum! Bir Vietnam gongu çaldı, Dan'ın yanındaki saman bir şiltede yatan, biraz İngilizce konuşan mühendise, «Bombardıman uçakları mı?» diye sordum.

«Hayır. Oyuncular,» dedi. «Bir topluluk gelmiş. Çok güzel, değil mi? Kahraman oyuncular, tabii yasak olmasına rağmen, bu gece bir oyun oynayacaklar.»

Aynı bay, Dan'ı gösteriye götürebilmem için bana yardımcı olamayacağını üzülerek belirtti. Ama, iyi talih, Issa girdi içeri.

«Ahbap, hadi **Büyücülerin Dansı**'na götürelim Dan'ı! Özgürlük Oyuncuları, sahnelerini koruya kurmuşlar, görülmesinler diye.» Dan'ın şiltesini tuttu, benim de öteki uçtan tutmamı söyledi. «Tuttun mu?» diye sordu.

«Tuttum!» diye cevap verdim, sonra içimden ge-

lerek ekledim «Hiç bırakmam artık.»

Onu bambu korusuna götürdük, mühendisi de sedyesiyle taşıdık, bombalanmış çocukları da götürdük. Ağır hastalar götürülemiyorlardı, çünkü derileri insanın eline yapışıyordu ve gerçekten ölmektedirler. Oyuncular davul sesine uyarak dansedip, karşılarındaki görünmeyen düşmana, «Ho-he-ho!» diye şarkı söyleyerek yumruklarını sallarken, o kadar hasta olmayan seyirciler kahkahadan kırıldılar.

Daha sonra, Mlle, bu genç kahraman-oyuncular, Vietnam'ın geleneksel telli çalgılarıyla bazı parçalar çaldılar. Mühendisin söylediğine göre, Vietnam halk türkülerini yaşatmaya çalışıyorlarmış; sadece uygar olmayan insanların sevdiği pop ve hafif müziğe karşıymışlar. Türkülerinde, ülkelerinin yüz yıldır verdiği savaş anlatılmaktaymış — zaferler ve yenilgiler.

«Güçlüklere rağmen, birçok zafer kazanıldı,» dedi; iki elini de sivillere karşı kullanılan o korkunç bombalardan biriyle kaybetmişti; yine de güldü. Ama o sırada, oyunculardan biri, «Dikkat!» diye bağırdı; bir anda bütün gaz lâmbalarını söndürdüler.

«Yüzüstü yatın,» dedi mühendis.

Ah, ne oluyordu, Mlle? Evet, bir bombardıman uçağı gürültüyle geçti; hepimiz, yanlışlıkla ya da eğlence olsun diye bir bomba atacağından korkarak, yere yattık. İyi talih, uçak uzaklaştı.

«Ho-ho!» diye şarkı söyledi kahraman oyuncular. Güldüler, zıpladılar. Alkışladık «Biraz daha! Biraz daha!»

Ama Dan yorulmuştu. Bu heyecan çok gelmişti ona. Ah, Mlle, benim kız öyle çabuk yoruluyor ki! Ama yaraları biraz daha iyi görünüyor; ben de, hâlâ niye bu

kadar bitkin olduğunu anlayamıyorum. Zaman ve benim sevgim onu iyileştirecektir. Sonunda yalnız kaldığımızda sevindim; şiltedeydik, üstümüzde battaniye yerine gece vardı. Dan, genç oyuncuların iyimserliğine çok sevinmişti; ama şimdi mutsuz, tedirgin görünüyordu.

Sonunda, kararlı bir sesle dedim ki: «Dan, Vietnam halkı zafere ulaşacak — ne olursa olsun. **Onlar** yenildiler — ne olursa olsun!»

«Evet,» diye cevap verdi. Sonra, okulda öğrendiği İngilizceyle şu sözleri ekledi «Sen de şimdi bir Vietnamlısın, Shinzo. Öyle değil mi, Shinzo?»

«**Vietnamlıyım!**» Bunu öyle bağırarak söylemiştim ki, galiba bazı uyuyanları uyandırdım. «Bütün namuslu dünya Vietnamlıdır bugün,» diye tekrarladım.

Bu söz doğrudur, Mlle. Japonya'da, **bütün** ülkelerde, göğüslerinde birer yürek taşıyan herkes kendisini Vietnamlı olarak görmektedir.

Dan rahatlamıştı, hafifçe içini çekti. Ama kollarımda uykuya dalınca, yüreğim acımayla, kuşkuyla parçalandı.

Derin saygılarımı sunarım,
Nishina Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

Ayrıyız, ama sizi düşünüyor, mutluluğun bir an önce gidip sizi bulmasını diliyorum. Niye olmasın? Siz cömert bir kızsınız, demek ki iyi insansınız. İnsanlar iyileri severler (sebebinin bu olduğunu bilmedikleri halde). İnsan seviliyorsa mutlu demektir. Hippi arkadaşlarınız belki bunu kabul etmeyeceklerdir. Etmesinler! İnsancıl doğrular, LSD düşlerinden daha iyidir.

Neyse, dün gece **ben** de düş görüyorum sandım. Bombardıman edilen sivillerden üç genç getirildi sığınağımıza, iki tane de bağıran ihtiyar. Altıncı kurban, Dan'ın şiltesinin yanındaki şilteye bırakılan bir rahipti. Ölü mü? diye sordum kendi kendime. Hayır, bu kara cübbeli kutsal adam, o anda birtakım kelimeler söylemeye başladı, Dan kendi diliyle cevap verdi.

Budist rahibin uykuya daldığını sandığım zaman, Dan'a, «Ne diyor?» diye sordum.

«İçi hapla doluymuş,» diye cevap verdi Dan.

Biz okul İngilizcesiyle her zamanki gibi konuşmaktayken, Budist bayın kültürlü bir dille sözümüzü kesmesine şaşırdım, herhalde yabancı bir okulda öğrenmiştir.

«Bildiğiniz haplardan değil,» diye düzeltti. «Biz hap

diye adlandırıyoruz bunları. 'Saikım bombaları' diye bir şey duymadınız mı? Adınız nedir, efendim?»

«Nishina Shinzo, saygıdeğer bayım. Nagasaki'liyim. Tembel Köpek mi yoksa?» diye sordum.

Bilgili bay, «Bu bombalar genellikle böyle adlandırılmaktadır,» diye cevap verdi. «Tembel Köpek bombasını 'ananas' tipi bomba, onu da 'guava'lar izledi. Guava, ana bombadır, efendim, karnında sekiz yüz tane çelik mermi taşır.»

Rahibin sözü, guava çocuklarından birinin çığlığıyla kesildi.

Gözlerini bir an eliyle kapadıktan sonra, «Ah, günümüzün milyar dolarlık biliminin sonuçlarını görüyorsunuz işte,» dedi rahip. «Bilim adamları bu silâhları lüks laboratuarlarda yapıyor, geceleri de mutlu karılarının, iyi beslenmiş çocuklarının yanına dönüyorlar. Bizim çocuklarımız ise...» Rahip, ağlayan çocuğu gösterdi; bir yastık nasıl pirinçle doluysa, çocuğun içi de çelik mermilerle öylesine doluydu. «Bilimin ve bilim adamlarının ahlâkî çöküntüsü, günümüzün en üzücü yanlarından biridir,» dedi rahip. Ama sonra yine sustu. «Ao-u,» diye inledi usulca.

«Acıyor mu? Biraz meyve suyu, saygıdeğer sensi?» diye soruşturdum.

«Hayır, bana verirseniz ziyan olur. Galiba yakında öleceğim. Eğer yaşarsam, üstüme gaz döküp bir kibrit çakacağım. Böyle protestolar, halkımızın savaşına yardımcı oluyor, onlara cesaret veriyor,» dedi rahip.

Birdenbire, gözlerinde üzücü bir acı gördüm. Dan'in başının üstündeki resme, Japonya'daki mutlu evimizin resmine bakıyordu.

Rahip, acıyla, «Yeryüzü, adalete, barışa kavuşma-

dan, hiç kimse böyle evleri ya da başka kişisel mutlulukları düşleyemez,» dedi. «Hepimiz o adalet, o barış için savaşmalıyız. Ao-u,» diye yine inledi, daha hafif inliyordu şimdi, gözlerini yumdu.

Evet, gözlerimdeki anlamı başkalarının görmesini istemediğim zamanlar ben de öyle yaparım. Bakışlarımı rahipten Dan'a kaydırdım usulca; Dan, resmimize eklediğim komik bir papağan kuşuna bakarak yatmaktaydı. (Pin adında yeşil bir papağanı varmış Dan'ın, saygıdeğer dedesinin köyünde küçücük bir Dan'ken, o günden beri de böyle bir kuşun özlemini çekmekteymiş.) Ama şimdi Dan'ın alnı üzüntülüydü. Herkesin barış içinde birer eve kavuşacağı zaman gelmeden kimsenin mutlu bir yuvaya sahip olamayacağını söyleyen rahibin sözlerini mi duymuştu acaba? Belki de Dan benimle Japonya'ya da gelmezdi.

«Dan!» diye bağırdım korkuyla. «Ne var?» diye sordu. «Yok, bir şey yok,» diye mırıldandım, ama onu öpmeye başladım — elini, küçük kulaklarını. Sonunda da dudaklarını; o da beni öptü. Yine mutluydum. Yanlış mı yoksa, Mlle? Yani mutlu olmam, o acı evinde. Ama hayatımda mutluluğu o kadar az duydum ki.

Bu arada, siyah gece çökmüştü. Dan'ı kollarıma çektim.

Nen nen koro ri.
Nen koro ron,
Nen koro ron.

Dan'a bu Japon ninnisini söyledim; kısa zamanda «nen» (uyku) gelip kızımı buldu. Mlle, onu seviyorum! Evet, onu seviyorum! Tam o sırada, çatıdaki delikten bir tutam ayışığı döküldü saygıdeğer rahibin üstüne. Ha!

Bağdaş kurmuş, kollarını kavuşturmuş oturuyordu; yaralı yüzünde klasik «Buda gülümseyişi» vardı. İyi bir yaratık! Dışı kadife, içi demir. Onu da sevdim.

Neyse, hoşça kalın.
Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

Yazımı okuyabiliyor musunuz, Mlle? Bunu niye soruyorum? Çünkü bu mektubu, büyük yangınımızdan sonra içinde oturup yarı kızarmış bir fareyi yediğim Nagasaki mağaraları kadar karanlık bir mağaradan yazıyorum. Yine bir bombardımanla karşılaştım! Yirmi iki yıl sonra işimi bitirmek için döndüler.

BUM!

Kötü bir düş mü görmekteyim? Dört gece önce, yarı uykulu durumda kendi kendime bu soruyu sordum. Saman şiltemden fırlayıp karanlığa diktim gözlerimi. Hiçbir şey göremiyordum, hiç kimseyi göremiyordum. Ansızın sekiz yaşımda oldum yine, Nagasaki'de Yüce İsa'nın kilisesi önünde yatarak bir ateş ışıltısında sürüklenip giden saygıdeğer annemle babamı arar gibi.

O Gün, «Anne-Baba neredesiniz?» diye nasıl bağırmışsam, «Dan! Issa! Neredesiniz?» diye bağırdım. Çılgın gibi bağırmaya devam edişimi duydum «Dan, Issa! Dan-Issa, neredesiniz?»

İleri doğru iki adım attım, karalar giyinmiş birinin üstüne düştüm. Rahip! Evet, o iyi insandı bu, dehşet içinde anladım ki, bombardıman sadece onun bedenini değil, çelik gibi direncini, yüksek öğrenimini, parlak düş-

lerini de yok etmiş. Siyah cübbesi yanmaktaydı. Demek rahibimizin kendi üstüne gaz dökmesine gerek kalmamış! Onun yerine yapmışlar bunu. Alevler yüzünü aydınlatıyordu; inanır mısınız? Yüzünde hâlâ «Buda gülümseyişi» vardı.

«Dan-Dan!» diye bağırdım yine.

Korkulu gözlerim şiltemize kaydı; rahibi yiyen alevlerin ışığında, Dan'ın ince gövdesini farkettim. Alnında bir kan buklesi vardı. Ah, ne çarptı ona? diye düşündüm. Bir kiremit mi? Evet, mutlaka bir kiremit. Bütün çatı yok olmuş gibiydi, yukarı bakınca yıldızları görebiliyordum.

Ah Mlle, kendimi Dan'ın üstüne atıp göğsünü tuttum. Dan'ın kalbi neredeydi? Durmuş muydu? Hayır, durmamıştı! Yüksek sesle ağlamaya başladım ve o zaman Dan'ı ne kadar çok sevdiğimi anladım.

Su, dedim kendi kendime. Su nerede? Evet, aşağı yukarı bütün sığınak yıkılmıştı, ama Dan'la benim toprak çanağımız orada kırılmamış bir durumda durmaktaydı. Sözü geçen çanaktan Dan'ın yarasına su boşaltım; gözlerini açtı. Sadece teşekkürle değil, başka bir çeşit sevgiyle de baktı bana. Bu, bir kadının bir erkeğe sevgisiydi. Ah, birbirimize kenetlendik!

Şimdi size garip bir şey söyleyeceğim, Mlle. O bombardıman gecesi, Dan'la ben ilk kere karı koca olduk. Ölülerle, can çekişenlerle sarılıydı çevremiz, hayata sıcak bir özlem duyduk. Belki de, soyumuz yok olmasın diye yaratmak istiyorduk. Mlle, bunu anlayabilir misiniz? Tabiî. Dış dünya ne anlarsa anlasın, biz felâkete uğrayanlar kendi davranışlarımızı anlamaktayız. Yaralıların çığlıkları arasında birbirimizi severken, Dan'la ben hayatı daha önce anlamadığımız gibi anladık. Şu anda,

Dan'ın çiçeğe benzeyen gövdesinin içinde belki küçük bir bebek büyümektedir. Sonunda kendi çocuğumuz.

O gece geç vakit yıkıntılar arasından geçtim. Birçok gövdeyi, yıkılmış taşlar, tahta kirişler örtmüştü. Kanayan bir kol, ayaksız bir bacak fırlıyordu taşların arasından. İşte o anda, Mlle, nefretin gerçek anlamını öğrendim. Asyalılara dehşet saçmak amacıyla girişilen katliamda öldürülen genç insanlar ve çaresiz ihtiyarların arasında dururken nefret etmekten, öç almak için plân yapmaktan bir an bile vazgeçmeyeceğime söz verdim. Budist rahip, Vietnam halkının direncini kırmak için, düşman pilotlarının hastaneleri, okulları bombalamak için emir aldıklarını söylemişti. Nasıl yanılıyorlar! Ah, Mile, kendilerine karşı öyle büyük bir nefret yarattılar ki dünyada, bu nefretin alevlerinde çocuklarıyla torunları bile yanacak. Napalm ile radyasyon bizi nasıl yakmışsa, o alevler de onları öyle yakacak.

Saygılar,
Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

Yuvamı bir mağaraya kuracağımı daha önce hiç düşünmemiştim. Ama yedi yaşımdayken, bir yıl sonra yıkıntılar arasında yaşayıp çöp yiyeceğimi düşünmüş müydüm? Neyse, benim çocukluk yıkıntılarım geride kaldı. Bu Vietnam mağarası ise karşımda!

Evet, bir mağaranın neye benzediğini herkes bilmektedir, bu mağara da o mağaralar gibi — sinirli yarasalarla dolu ıslak, karanlık bir delik. Issa'yla birlikte Dan'ı ve beş yaralıyı sözü geçen yere taşırken, orada bir gün kalacağımızı sanıyordum. Aradan bir hafta geçti! Yaralılardan biri çıldırıp kaçtı, onu kurtarmaya giden iki çocuk bir daha dönmedi. Hayvanlara yem mi oldular? Yoksa yakalandılar, sorguya çekildiler, işkence mi edildiler — başka hayvanlar tarafından. Geride kalan iki ihtiyar artık bir şey yemiyor. Ateş onları yiyor. Tavandan damlayan suları toplayıp onları yıkıyorum; onları çok seviyorum. Dan da aşağı yukarı hiçbir şey yemiyor. Issa'nın gece olunca getirdiği kırıntıları yutamıyor.

Evet, bu gerçeği kendime kabul ettirmeliyim, Dan çok hasta. Çetin yolculuk onun gövdesini hastalandırdı, iğrenç bombardıman ruhunu hastalandırdı. Bir ay

önce, ilk yattığı hastane bombalanmıştı; sonra da, damında kızıl haç bulunan sığınak bombalandı. Bir bombardıman daha! Neyse, bu berbat mağaramızın hiç olmazsa iyi bir yanı var onların bombalarını çekecek kızıl haç işaretleri yok üstünde. Onların en önemli hedefleri, hastaneler, cüzzam sanatoryumları, tımarhaneler ve benzerleri. Cephanelerini bir mağaraya harcamak istemezler.

Mlle, belki küçük bir bebek taşıyan karımı nasıl neşelendirebilirim? Eski sığınakta olsaydık, Nagasaki'deki evimizin resmine birşeyler ekleyebilirdim. Dan'ın çok hoşuna gidiyordu bu. Cebir çalışabilsin diye bahçeye bir masa koymuş, papağanı Pin'e komik bir kuyruk takmıştım. Dan, sözü geçen resimlere bakıp gülümserdi, saçma sapan bir ekleme yaparsam kahkaha bile atardı. Mandalarının resmini çizmiştim bir keresinde, masaya oturmuş bizimle yemek yerken; Dan gülmüş, gülmüştü. Ah, bir zamanlar o da neşeli bir Dan'dı herhalde.

Ama burada, gelecekteki hayatımızın resmini çizmek için ne kâğıdım ne de kalemim var. Ama bu sabah aklıma iyi bir fikir geldi. İhtiyarlardan birinin yaraları kanama yaptı, akşama doğru, kötü talih, öldü. Kanına bir değnek batırıp mağaranın duvarına kalın birkaç çizgi çizdim. Tavandaki deliklerden resmimin üstüne ışık vurdu, ama altında Dan'la çocuğumuzun oturduğu kiraz ağacını bitiremedim. Ansızın, içimdeki nefret parmaklarıma yürüdü, anlamsız, neşeli bir resim yapmaktan vazgeçtim.

Değneği kana batırdım yine, yanan bir şehrin resmini çizdim. Nagasaki belki, belki bir Vietnam şehri, belki de bir gün **onların** nefretlerine hedef olacak bir

başka şehir, dünyanın başka yerlerinde bir şehir. Şehrin üstüne atom bombaları atan, yangın bombaları atan, patlayıcı bombalar atan, guava bombaları atan insanlar çizdim. Evet, geleceği çizdim, çünkü bütün düşmanlarını bombalamaya yemin etmişler, bütün düşmanlarını, ne olurlarsa olsunlar — barış isteyen, daha iyi bir hayat isteyen, sivil, asker, bütün insanları.

Mlle, gelecekteki kuşaklar, benim «mağara resimlerim» için ne düşünecekler dersiniz? Avrupa'daki ünlü mağaralarda, ilkel insanların yaptıkları resimler hâlâ duruyor; resimler, insanın o zamanki en büyük düşmanını, yırtıcı hayvanları gösteriyor. Bundan yüz yıl, bin yıl sonra benim insan kanıyla çizilmiş resimlerimi görenler ise günümüzde insanın en büyük düşmanının İNSAN olduğunu öğrenerek şaşıracaklar. Evet, insan! Ah, tatlı bir kaplanı nasıl özlüyorum!

Saygılar ve dehşetle,
Shinzo

Vietnam, Mayıs —

Sevgili Mlle,

İyi arkadaş olduğumuz otel odanızda bu gece nasılsınız? Birlikte sake içerken neyi kutladığınızı şimdi anlıyorum. O günkü büyük cömertliğiniz yeni bir insan yapmıştı sizi, o yeni insanın doğuşunu kutlamak için sake içmiştik. Mlle, sizden hoşlanmaktayım.

Dün gece, koşarak mağaramıza giren Issa, «Ahbap!» diye bağırdı. Gözleri ateşliydi. «Şafakta cepheye hareket ediyoruz. Güneş doğarken film gereçleriyle gelir, seni alırım,» diye ekledi, korkuyla bir adım geriledim. Dan'a doğru anlam yüklü bir bakış fırlattıktan sonra, gözlerim Issa'ya şu SOS'i verdi «Hasta karımı bırakamam.» Ama Issa'nın kararlı yüzü asıldı.

«Bırakmalısın! Bombardımana hız veriyorlar. Filmimiz bitmeden sen de ben de ölmemeliyiz. Biz önemli değiliz, ahbap. Filmimiz önemli! Saat altıda hareket ediyoruz. O.K.?»

«Evet, O.K.»

Daha sonra, iyi yürekli Issa, Dan'ın siltesinin yanına diz çöktü. Ona baktı, gözleri ağlamaya başladı. Ah, bu Issa, Mlle — içi çok yumuşak bir insan.

Dan'a, «Bir papaya aldım sana,» dedi. «Suyunu sıktım,» diye mırıldandı, küçük teneke bardağında getirdiği papaya suyunu ona içirmeye çalıştı.

Kötü talih, kızım içemiyordu. Dan artık hiçbir şeyi yutamıyor. Ama ben, Issa'nın bana getirmiş olduğu pirinç köftesini açlıkla yedim. Pirinç köftesini yerken Issa'ya bir göz attım, «mağara resimlerime», İnsan'ın İnsan'ı yok edişine baktığını gördüm.

Issa, sözü geçen resimleri göstererek, «Dünyayı bu hale getirmelerine göz yumabilir miyiz?» dedi.

«Ne demek istiyorsun?» diye sordum.

«**Onlara** engel olmalıyız! Vakti geldi bunun. Burada, Vietnam'da. **Onlara** engel olunmasına yardım etmeliyiz, ahbap. Hayatının en büyük fedakârlığını yapmak zorundasın.»

«Onu bırakarak mı?..» diye söze başladım.

Issa başını salladı, sonra eğilip alnını birkaç saniye Dan'ın şiltesine dayadı. Ayağa kalktı. Ateşten titreyen zavallı kızıma acıyarak öyle bir bakışı vardı ki, buz kesildim. Yüzlerce napalm kurbanı görmüştü Issa, Dan'ın bir daha iyileşmeyeceğini, saman şiltesinden kalkamayacağını anlamıştı. Gözlerinde bu yargıyı okuyunca, yirmi iki yıldır ikinci kere öldüm. Ah, Mlle, Nagasakili Yüce İsa yanılıyordu insanlar ne yaptıklarını **biliyorlar!** Bunu öğrendim.

Arkadaşıma, «Lütfen bizi yalnız bırak, Issa,» dedim. Japonca, «Şafakta hazır olurum,» diye ekledim; Issa arkasına bile bakmadan sığınağımızdan çıkıp gitti. Bir tabaka kâğıt gibi bembeyazdı, Mlle.

Mektubuma burada son verirken saygılarımı sunarım.

Shinzo

Not: Fırsat bulabilirsem, güneş doğarken ayrılmadan önce size kısa bir ayrılık mektubu yazacağım.

Vietnam, Mayıs —

Hoşça kalın Mlle,

Biraz vaktim var; size söz verdiğim gibi, şimdilik hoşça kalın demek için bu mektubu yazıyorum. On dakikaya kadar şafak sökecek, Issa gelecek; bu yüzden, hiç hoşuma gitmeyen kötü yazım için beni bağışlayınız lütfen.

Neyse, Issa koşarak geceye karıştıktan sonra, Dan'ın şiltesine diz çöktüm; düşünerek, saatlerce orada kaldım. Dan'ın gözleri kapalıydı, uyuyordu, ya da yarı uykudaydı. Ansızın, ateşten ötürü siyah kadife gibi parlayan gözlerini açtı. Dalgın dalgın bana bakarak gülümsedi.

«Düş görüyordum,» dedi. «Pin'i. Ağacında başaşağı sallanmış, ıslık çalıyordu.»

Her zaman şiirsel görüntülerle yüklü o alnı öptüm, gördüğü düşlerin neşeli olmasına sevindim. Karım öylesine bitkindi ki, uzun kirpikli gözlerini güçlükle açık tutabiliyordu; yine de, rahatlamış görünüyordu. Belki de çocukluğundaki papağanın anısı, onu saygıdeğer dedesinin köyüne, pirinç tarlalarına götürmüştü. Ha! Kararımı uygulamak için uygun bir zaman! Siyah Vietnam ceketimin astarından, içinde o değerli şey bulunan ince kâğıdı çıkardım. Yukarıda sözü geçen yuvarlak şey,

Dan'ın papaya suyuna düşünce ses çıkarmadı, suyu dalgalandırmadı.

«İç, Dan.»

Dan, yuvarlak, tatlı başını iki yana salladı. Yutmak zor geliyordu ona.

İlâç alması gereken çocuğa insan nasıl yalvarırsa ben de öyle yalvardım «Benim hatırım için, Dan.»

O anda gözleri, daha önce hiç tatmadığım sevgileri gönderdi bana. Bu sevgiyi hep taşıyacağım artık!

Sonra içti. Sessizce karımın yanına uzanıp elini avucuma aldım. Parmaklarımı bastırıyordum; önce Dan da bastırdı parmaklarını, ama bir anda bütün gövdesi sarsıldı. Hapım sevgi uğruna görevini yapmaktaydı. Evet! İnsanların insanları yaktığı bir dünyada, bizi Nagasaki'de, daha sonra da burada Vietnam'da yaktıkları bir dünyada, zehir tek güzel şeydi. Ah, iyi hap, zehirli hap, sen benim dostumsun! Bunları düşünürken, sevgilimin saçlarını okşadım.

«Dan — uyudun mu, Dan? Uyudun mu? Mutluyum öyleyse. Kimse ateş fırlatamaz sana. Kimse yaralayamaz seni, kimse sakat bırakamaz artık. Sonunda kurtuldun, dünyadaki hiçbir canlı insanın kurtulamadığı gibi. Dan.. Dan.

İsveçli yazar Edita Morris'in bu yıl İngiltere, Amerika ve Fransa'da yayımlanan «Vietnam'a Sevgiler»i bütün dünyada yankılar uyandırmış, çıkar çıkmaz birçok Avrupa ve Asya diline çevrilmiş korkunç bir romandır. Nagasaki'ye atılan atom bombasıyla yanmış bir Japon delikanlısının önce Vietnam'da napalmdan yanmış bir kıza, sonra da o kızın yanından Japonya'daki bir arkadaşına yazdığı mektuplardan oluşan bu roman çağdaş edebiyatın en etkili yapıtları arasında anılmaktadır.

Kapak: Ferit Erkman

5 lira